

SARRALZUNE

zeruko ARGIA

IDAZKOLA TA BANAKOLA: OKENDO, 22 - SAN SEBASTIAN - TEL. 419588 - PREZIOA: 10 PEZETA

EZ BAITZAITUGU AHANTZI NAHI

Mendi gaitzen altzoan, turistari paradisu berbera eta idiliogune aproposa iduri, hauza apala zinez Sarralzune; urruna, Euskal Herriko mendarte ahantzietako bakardadean ahantzia, Iridoi, Itutiguti, Irakurri, Liziaga, Bitola eta Zudu tontorren artean datza, ia hitz gabeturik bere bakearen sako-nean, baserri arkaiko mordo bat. Bertan jokatzeko ari denaren sinbolo-miaz ez-antsiaturik, arbelezko teilatuak ditugu lekuko isiltzat. Han itzaltzen ari baita gaur Euskal Herriaren atal xumea geronek ere, euskaldunok alegia, ez dakigularik. Hein batez, gainbehera doan gure herritasunaren eredu zait Sarralzunekoa, horretara, denetan argitsuena agian.

Non da, ordea, Sarralzuze? Landa-ko hauzo urrun bat dela erantsiz ere, ezer handirik argitu ote dut Sarralzuze ezezagun horretaz? Zeren eta, Landa bera ere, non debru da? Ez Landa eta eb Sarralzuze daude «Euskal Herria»-n, hain zuzen. Landa (= fr. Lanne) eta Sarralzuze (= fr. Barlanés) Biarno dira, Zuberoako Ekaldean.

Hots, Sarralzunen euskaraz egiten da gaur. Biarnoko Eskiulan, Oloroen ondoan, bezalatsu.

Sarralzuneko berrehun baserritarrek demografiaren aldetik biziki pisu urria badute ere, «bitxikeria» guztiz garrantzitsua iruditzen zait. Orain dela urte asko (ikus ene «Huntaz eta Hartaz», esate baterako) ageri baitzait, gero eta garbiago, Pirineoan mendetan zehar arrabotsik batere gabe itzaltzen diren euskal giza-multzoen irudi zehatza dugula gaurko Baretus-en. Aramitze ondoko giza-multzo horiek, argi eta garbi esateko, bi aldiz daude gaur salhesturik eta ukaturik: euskaldunak diren aldetik, lehenengo; eta Euskal Herriatik «kanpora» bizi diren multzo «odd» diren aldetik bigarrenetik, geronek baztertzen eta ukatzen ditugulako. Tuteria eta Lanestosa Euskal Herriko zat dauz-

kagu; baina Eskiula eta Sarralzuze ez. Arazo hauetaz izkiriatzeko soila «euskal inperialismo»-an erortzea omen da! Administrazio-mugek bide dute munta guretzako, eta ez etniazkoek; erakatsi zaizkigun egia ofizialen funtzionario leial baikin!

Pentsakera administrazioak horren ondorioak ezin larriago izan daitezke; zeren herri batek ez-baina *geografi-muga* batek kezkatzen eta burubidatzen baldin bagaitu, Irlandako patua datorkigu, eta ez Finlandia edo Quebec-ekoa. Alegia, pasaporte desberdin bat nahi bide dugu aurrenik, atzetik herri-nortasunik ez badago ere; eta ez, aitzitik, herritasuna eta euskaltasuna.

Hain zuzen ere, uste dudanez, okeginda dauka joera horrek belau berria. Giza-funtsari areago begiratu, pasaportekeriaren kontra dago, eta herritasunaren alde. Irlandako patua, hitz batez, osoki zaio negargarri, funsgabe eta zorakeria. Guri ere bai, noski.

Herritasun eta multzo-sustrai bilaketa honetan, beraz, eta sarralzu-nez nehor ere orain arte arduratu ez dela erreparatzeko, nola ez zeharo kezkatuko; nola ez sumatuko, izialdurarik larrienean, herritasuna-

ren bilaketak ihes egin digula gaur arte, burokrazikerian barrera lerritzen ari baikin, eta Sarralzuneren agur etsia baino barnago ez dakit nongo sasi-jakinduriak kezkatzen gintuelarik?

—o0o—

Sarralzuze gainbehera doa.

Orain dela hiru urte bertako eskola hetsia izan delarik, Sarralzuneko haurrek Landara behar dute autobusetan. Eliza bera ere, bide beretik, zabaturik agertzen zaigu; eta ateetan armeama-sareen gotorak erakusten digu mugimenduen urria. Pirineoko herriska asko eta asko bezala, ekonomiaren eta herritasunaren mailan batera, itzaltzen ari da. Zerk mintzen zuen, hain zuzen, Pitrau «lehen hauzoa» herio-behar horrek baino?

«Euskaraz egiten ahal zaie haurrei?», galdetu dut. Ez da erantzuna luzatu: «Ez, ez. Hemen etxeko zaharrek ez besterekin erabiltzen dugu euskara. Haurrei frantsesez egiten diegu».

Aramitzen, Aretan, Laskunen bezala, biarnaraz ari da jende heldu guztia, kaleran eta nun-nahi. Landan eta Berorize-n (= fr. Montory) berri, «bietara», «selon les quartiers» Aramitzen azaldu zaidanez.

Hauze da harrigarriena, ordea: Baretus-ko leku-izen nagusiak euskal kutsukoak badira ere (mendiak, errekek, bideak berak «Chemin de Herricherry» horrek nabarmenki adierazten duenez), Sarralzuneko baserrien izenik askok biarnesezko dirudi. Nork antzeman ote lezake, hortaz, Sarralzunera gabe, eta hau «Euskal Herriatik kanpora» dagoelarik, bertan dena biarnararen nagusigoaren alde agertzen delarik, *halaz* ere euskalduna dela hor bizi den jendea? Geronek ere, garaiki-deok, hori ez badakigu; edo-ta, jakinik ere, «bitxikeria» hori geure muinondoan bazterrerat botatzen badugu, zerk adieraz diezake inori geroan *hortxe gaur* ari dela euskal atal bat suntsitzen? Eta, beraz, Pirineo guztian bezala ezabatzen ari dela, lekukorik gabe, aztarnarik ere utzi gabe?

—o0o—

«La Haute Soule a reculé» azaldu digu geure berri-emaleak. Bala-

ihespide eskuindar hau ez da egia: Baretus Biarno izan da beti Aspe eta Urzari bezala. Hain zuzen ere sasi-azalpide horixe da eskema zaharrei eutsi ahal izateko jukutria. «Basaburia»-ren atzerakada ipuin bat da. Egia harrigarria beste hau baita. Baretus-ibarra, Erronkari-koarekin hiru behien zerga izenpetu zuena, euskalduna izan dela; Uhatzandi, Errobi edo Oria bezala. De Smet bidatzia guk baino askoz lehenago zehazki ikusi zuenez, Biarnon ere euskaraz hitzegiten da. Hau ukatzea da «erdal inperialismoa». Baiestea, berriz, egia oharatzea besterik ez da.

Jeruntze-n ere (= fr. Géronce) biarnes atzerakaldi horren aztarnak daude (Irizar-ek bazekien hau euskal dialektologia ikertzean); ezen gaur bertan ere hango baserritar batzuk bederen euskaldunak baitira. Gauza berbera Inhasin (= fr. Féas) eta Arhantze-n (= fr. Ance).

Eskiulako Herriko Etxeko dokumentu harrigarri bat argitaratuz (1861ekoa) gauza berbera frogatu zuen Haritzelharrek 1969an: Senpe-Gaineokan (= fr. St. Pée d'Oloron), Inhasin, Arhantzen, Jeruntzen. Aramitzen, eta Eskiulan bertan jakina, *euskaldun anitz zegoela* orain dela mende bat, ehunka. Herriz herriko kopuru horiek aztertu nahi dituenak ikus beza: «Euskara, 1969-1970», Euskaltzaindiak argitaratua, 504. orrialdean.

—o0o—

«Ez ote da hori, ordea —galdegin dezake agian batek edo beste— muga ondoetako bitxikeria horietako bat?». Ikertzapenaren arabera erantzunak, ordea, ez du zantzaz izpirik uzten: ez.

Harri gorritzko Ahüne ezin basagorako bidean, eta Sarralzunetik Ekaldara beraz, eta mendi-katearen iparraldetik beti, leku-izen hauek aurki baitaitezke: Ibarri, Liorri, Aurizte, Guren, Bizkarrula, Urdeta... Eta oraindik harago: Garai, Larran, Urdax, Etxe, Lurbe, Bizarze, Andurte, Urdinze, Hundarreta, Ixerzen, Xurru, Eigarri, Izaba. Eta oraino ere haratago: Zakarrotz, Baztan, Baztanpe... Eta haratago, eta kutsu bera, nahiz bakantzen ari. Sarralzuneko egoera ezagututa, nork uka eskualde urrun heietan ere euskara hala-

ko batez gaur Sarralzunen bezalaxe itzalia denik?

Ez du folkloreak hau ukatzen, ezta bertako foruen gizalegeak ere. ta bertako foruen gizalegeak ere.

Hots, aste hauetan hain zuzen, hona hemen argitara berria den antropologi-liburuan zientzi-gizonek izkiriatu dutena: «Les populations barégeoise (Barèges ski-herriska Bigorran dago, Tourmalet-eko aldapan, Baztan ibarrean, eta Sarralzunetik 110 bat km. tara Ekaldaruntz) et basque se singularisent encore nettement dans l'ensemble des populations blanches. Il ne s'agit pas seulement d'un phénomène de convergence, mais bien d'une *similitude d'origine* qui prend toute sa valeur quand on sait que le Pays Basque occupait dans les siècles passés une *étendue beaucoup plus vaste* que celle qui est la sienne aujourd'hui. Ces pressions diverses, qui sont responsables de la disparition presque totale de la culture basque dans diverses zones, n'ont pas suffi à effacer la parenté génétique qui s'y était établie» («Communautés du Sud», D. Fabre eta J. Lacroix; I, 96-97 orr. — Liburua «10/18» sortan agertu berria da, 12 libera).

—o0o—

Udoi eskuindarraren «Miroir de la Soule» aldizkariak bere burua «Nouvelles de la Soule, de Barétous et du Pays Basque» bataiatu duelarik; eta Pitrau atarratzen «gauchistak» Biarno-garaikoekin inolaz ere hautsi nahi ez zuelarik, ez ote zegoen biongan, oso urrundik etorri-rik, anaitasun izkutuaren deia?

Sarralzuneren deia, horretara, kontradiziotan eta joera ezin sakonagotan antzaldatua eta itoa ere, ez ote da Euskal Herriaren suntsieraren irudi bera *delakoxe* dei sakona?

Eskiula bezala nahi zaitugu gure-tartua, Sarralzuze; eskiulatar kantari berriak herriz herri entzuten ditugun bezala sarraltzundarrak ere entzunez. Ez baitzaitugu ahantzi nahi.

Ondoko pastualen oihua berrituz, hortaz: «Biba Sarraltzuze»!

LARRÉSORO

NON ZER

Dirua eta Osasuna

Ugalde 3 gn.

Zurrunbilo gaitza

Anatsan 5 gn.

Arenaza I haitzuloa

Urzola 7 gn.

«Ez, Ez» Gure gizarteari

Arostegi 8 gn.

Industri Poligono berriak

Aranberri 9 gn.

PILOTA JOKOA

— I —

Nola Eskual Herriko bertze mutikoak
tirriatu izan nau pilota jokoak.
Ahalak ez ordea, nik hortarakoak.
Bertze zerbaitetako nindaukan Jainkoak.

— II —

«Pilota»ko jeinuak eskastu bazauzkit.
Bihotza ta begiak Jaunak eman dauzkit.
Eskualduna delakotz, edo nik ez dakit,
etzaut bertze joko bat hori bezain pollit.

— III —

Kirola hau jokatzek da maiz egun argiz,
oneski beztuturik, errespetu haundiz.
Arrotzak dabilzkio berendako nahiz.
Paregabea baita ederrez ta garbiz.

— IV —

«Pilota», zure bidez orok eskualdunak
bagarelako famak dituzte entzunak.
Zuk eginak gaituzu denen ezagunak.
Asko zor dautzu zuri gure nortasunak.

— V —

Zabaldut bazaituzte hemendik mundura
muga gabea bada, zure hedadura.
Eskerrak! ez daizkela erraiten mentura
zu etzarella gure iturriko ura.

— VI —

Joko huntan lau molde dezazkegu ikus:
esku-larruz, xixteraz, palaz edo eskuz.
Iduriz bereziak, jokatzeko moduz.
Bainan denak arima ber-beraren gorputz.

— VII —

Beha pilota bati, jo ta jo bi talde,
denak beren nortasun osoaren jabe.
Gorputzaren nekeaz arduratu gabe,
«Pilota» daukatela otoitzaren pare.

— VIII —

Plaza ixilik dago, iduri eliza.
Beharien begiak pilotak dabilta.
Jainkoak hango deiak baieztatu balitza
talderik ahulenak luke azken hitza.

— IX —

Neska gaztea ere hor dago behari,
pilota bera bezain bihotza jauzari;
esku-zarten artetik otoizka jaunari
garraitza eman dezon haren maiteari.

— X —

Nork daki zonbat gogo han ote dabilzan
gure pilotarien so baten peskizan?
Mutil dohatu hoiek hartzen diren gisan
nork ez luke nahiko pilotari izan?

— XI —

Bainan zer da boza hau? Zer entzuten dut nik?
Deiadar bat bezala heldu urrundarik,
gure gazteriari «Pilotak» erranik:
ez nezazula berex eskuararen ganik.

— XII —

Kirola ta hizkuntza, horra hor bi gauza
luza dezaketenak herriaren hatsa,
baldin ez bazerauku erdalduntzen plaza,
salbaturen garelako badut esperantza.

— XIII —

Gauza ezaguna da bizian iraupen
kirolak herri bati diola emaiten.
«Pilota» maiteari leial egon gaiten,
hark lagunt gaitzan gero eskualdun irauten.

JOKALARI

PELOTA, EUSKAL JOKOA

— 1 —

Astean ez det astirik eta
zerbait egin bear jaian,
papera eta luma artuta
eserita nago maian.
Bein da berriro bertso batzuek
egoki ipini naian,
orain, PELOTA, EUSKAL JOKOA
irakurri dedan gaian.

— 2 —

Pelota degu euskal jokoak,
senide maitagarriak!
Punta, remonte, pala ta eskuz,
danak ain zoragarriak.
Frutu ederrik len eta orain
eman du Euskal Erriak,
ta berriz ere Jaunak nai badu
sortuko dira berriak.

— 3 —

Tenis deritzan joko klasea
omen da Australikoa;
fubola edo ostikoketa
berriaz Inglaterrakoa.
Boxeo edo ukabilketa
Amerika aldekoa,
bainan pelota, joko eder au
degu Euskal Errikoa.

— 4 —

Pelota degu atzerrietan
asko gustatzen zaiena,
errespetatzen dute joko au
ez izan arren aiena.
Pelotaria bera ere berriz
euskalduna da geiena,
baratza ere emen bai dago
landare eder oiena.

— 5 —

Itz baterako pelota degu
arbola baten berdiña,
sortu zanetik orain artean
eman du frutu bikaiña.
Adar luzeak mundu guzira
zabaldutak dauzka baiña,
Euskal Errian, emen ordea,
bere gerria ta zaiña.

— 6 —

Pelotariak jantzi zuria
dute beren jatorria,
ori omen da joko au bera
sortu zanetik jarria;
ta gerrikoak jantzen dituzte
urdiña eta gorria,
zein zeinen aurka diran jokoan
ori da ezaugarria.

— 7 —

Asko ez baiñan nere sasoiari
zerbait egiten nuan nik,
pelota artu eta frontoira
ez bazegon beste lanik.
An ere etzan falta izaten
jolastutzeko lagunik,
euskal mutilik ez da izango
ortan ibilli ez danik.

— 8 —

Pelotan ondo egitekotan
bear du afizioa,
alde bat utzi parrandak eta
ortan maiz egin saloa.
Gorputz biguna anka ta beso,
buru argi ta iaioa,
ta batez ere mundu ontara
pelotarako jaioa.

— 9 —

Gauza osasungarria oso
pelotari berarentzat,
ikuskizun bat zoragarria
begira dagonarentzat.
joko klase bat ederragorik
ez da munduan neretzat;
biotz biotzez au opa det nik:
ez dedilla galdu beintzat.

— 10 —

Kristautasuna berekin dauka
pelotak zorionean,
«Angelus» ere erreztatzen da
txapelketa bat danean.
Jende guzia umil da jator
au ikusten degunean,
beste alako sentimentu bat
sortzen zaigu barrenean.

— 11 —

«Angelus» erreztatzen apaiza
frontoian erdi erditik,
juezak eta pelotariak
beraren bi aldetatik.
Begira dagon jendea ere
orduan jartzen da zutik,
Alguztidunak bedeinkatuak
izan gaitzen zerutik.

— 12 —

Gu bizi geran lur bedeinkatu
maitean sortutakoa,
gure erriko edertasun bat
ta gure odolekoa.
Urrezko monumentu bat ere
beretzat ez da naikoa,
inuntxo ere berdingabe
PELOTA, EUSKAL JOKOA!

FLORIAN OYARBIDE

Vgarren Zepai Saria

Bertsolari gazteentzat eratu ohi da. Zepai bertsolariaren ondo-
rengoak sortzei ekin ziotela bosgarren urtea da aurtengoa. Eta Idia-
zabaldarrak etsi gabe lanari jarraitzen zaizkio. Urtero urtero eratzen
dute txapelketa hau. 1971garrenean hasi eta 1975garrenera arte iritsi
dira behintzat.

Zepai Sariak badu, gainera, bere arrakasta. Aldiro bildu ohi ditu
hamabiren bat bertsolari gazte. Eta hor txapeldun ateratzen diren
gehienak onenen sailera pasa ohi dira besterik gabe.

Lehen urtean Goiburu geratu zen txapeldun. Bigarrengoan Euse-
bio Igarzabal. Hirugarrenean Koxme Lizaso. Laugarrenean Patxi
Iraola. Aurtengoa izango ote degu txapeldun?

Bi igandetan jokatu da txapelketa hau. Irailaren 21ean eta
28an. Erdi bakarrak pasako dira bigarren igandera. Irailaren 28an
erabakiko da nor den txapeldun.

PELOTARI BURUZ

Gipuzkoako Pelota Federazioa sortu zela beggoreita hamar urte
dira aurtengoa. Pelotari buruzko txapelketa bat eratu du, hori ospa-
tzearen, bertso-jartzaileentzat.

Pelota ez da, agian, gai kilimagarri bat bertsolariarentzat. Hale-
re gogotik saiatu dira gure bertso-jartzaileak. Baita gauza politik
esan ere egiten dute. Bakoitzak bere bidea hartu du. Pelota bera
nola egiten den, pelotan nola jokatzek den, pelotaren euskaltasuna,
herriko pelotalekuaren ederra eta abar goraitatu dizkigu zenbaitek.

Beste zenbaitek, berriz, pelotaren inguruko arriskuak eta bidega-
bakeriak salatu dizkigu.

Bertso asko jarri da. Z. ARGIAN bertan hamabi bertso sail ar-
gitara eman dira.

Bertsoak argitaratzeko epea amaitu da. Epailen sententziaren
zai geratzen dira orain.

Lehenengoak 15 mila pezeta jasoko ditu.

Bigarrenak 10 mila.

Hirugarrenak 5 mila.

Urrian emango dira erabaki eta sariok. Bertso jaialdi haundiz
ospatu nahi ditu Federazioak bere urrezko eztaiak.

XENPELAR SARIAN XALBADOR TXAPELDUN

Erabaki da 1975garrengo Xenpelar Saria.

Xalbadorrek irabazi du lehen saria. Ortzirale Saindu batetako go-
goetak eta otoitza deitu bertso sailak merezi izan du lehen saria.
Abuztuaren 17ko ZERUKO ARGIAN argitaratu zen Gogoetak eta otoit-
za izenburuaz.

Bigarrengo Loiolako Aierbek eta Inozenzio Oleak irabazi dute.
Berrogeitik gora abiatua den gizonaren berri ematen zuen Aierbek
bertso sail hartan. Oleak, berriz, Pelota eta pelota jokua deitu bertso
sailaz irabazi du.

Hirugarren saria ere bik merezi izan dute Matxainek eta Mendi-
buruk. 1975garrengo martxoaren 9ko Z. ARGIAN argitaratutako Po-
break eta aberatsak deitu bertsoengatik eman zaio Matxaini hiru-
garren saria. Mendibururi, berriz, abuztuaren 17ko Z. ARGIAN ager-
tutako Gure atean nigarrez bertsoengatik.

Zorionak denoi. Baina batez ere sariaren amets haundiegirik gabe
urtean zehar bertsogintzan diharduzuenoi.

Ez dugu Xalbadorren bertso saiorik hemen ezarriko, oso argita-
ra berria bait da. Horren ordez Usurbilen NI NAIZ geia eman eta
batpatean kantatu zituenak jarriko ditugu. Ikus dezagun zer neu-
rritako bertsolaria dugun Xalbador.

— I —

Gure izakera desberdina da nola gauetik eguna,
baina bakoitzak ereman behar Jainkoak eman diguna.
Nik hori nehoiz ezin dut gorde ene aurpegi iluna,
gorputza latza badaukat ere, bihotza daukat biguna.

— II —

Asko alditan atsegingarri zuentzat izan beharrez
alaiarena egiten dakit maitasunaren indarrez;
baina barrua goibeldua maiz mundu hontako gaitz txarrez,
alai agertzen naizela ere bihotza daukat negarrez.

— III —

Zuen zorionak pozten nau ni ez naiz gizon bekaiztia
baina barnetik sentitzen ditut ongia eta gaizkia.
Ez naiz izar bat, hori badakit, ezta ere iguzkia,
baina horrela har nazazue, hori da naizen gutzia.

MUTIOZABAL

BURUHASTE HAUNDIEGIAK

Eskolara bidean ditugu laster umeak. Ikastaro berri baten haseran gara berriro. Uste eta nahi baino lehen amaitu dira oporraldiak. Gurasoak bakarrik egongo ziren luzetsita, agian. «Eskola hasten denean a zer bakea eman behar duen gure umeak» pentsatuko du batek baino gehiagok.

Eskolara joan edo eskola eman behar dutenek ez dute, behar bada, honelakorik esango. Luze joko dute eskolako orduak; hondartzako orduak baino luzeago, noski. Nagituriak eta atzundurik sumatuko dituzte beren buruak eskola lanetan.

Halere, egun batzutako nekea besterik ez da hori. Lan berrian ohitu arteko nekea.

Buruhauste latzagarik bada ikastaroaren haseran. Patrikak ondo zimurturik ditu guraso jendeak urte garai honetan. Lana urri eta dirua urriago izango da urtean zehar. Haurrak eskolatzea, berriz, ez da merkatuko. Ikasliburuak, irakasleen soldatak, seguruak eta abar gora egingo dute.

Bestalde, estatuaren laguntzarik izango den ala ez, ez da jakingo ikastaroaren haseras. Ikastetxearen arduradunek eta batzordekoek ez dute haur bakoitzari zer kuota ipini jakingo. Ez dute presupuestorik egiterik izango.

Ikastaroaren haseras kuotak eta soldatak behar bezala ez zehasteak eta finkatzeak bihurri asko sor dezake. Gurasoen eman beharra haundiegia eta irakasleek jasotzen dutena urriegia gerta daiteke. Haurrekiko harremanetan, hezieran eta irakaskuntzan nabarmendu daiteke diru gorabeherak sortzen duen ondoeza.

Gizarteko giroa, berriz, nahasiegia, gogorregia, beroegia eta bihurriegia gerta daiteke ikastaro honen haseran. Haurraren eta gaztetxoaren bihotza biguna da. Edozerk erasaten di. Betei sutondoan dagoen katua gaixotu egiten da. Goxoegi eta leunegi hartzen den haurra ere ez da gizontzen. Arrisku guztietatik zaintzen, babesten eta gordetzen den haurra ez da behar bezala sendotzen eta gogortzen. Beharrezkoak ditu, haurrak ere, kanpoko hotz-beroak.

Baina bere neurri batean. Etengabeko giro bihurriak ukatu egin erazten dio haurrari, zapuztu egiten du haurra. Gure haur eta gaztetxoak gehiagi aztoratu eta larri ditzake gizarteko giro txartu honek.

Egoera larri honetan liburu mordo bat eta ikasgai mordo bat ipiniko zale haurrei, ikas ditzaten. Umearen izaera eta egoera kontutan hartu gabe ezarria da horretan ere neurria. Horrenbeste ikasi behar dute haur guztiak lehen hilabeteen, Eguberriak arte, ikastaroaren bukaerarako. Haundiok erabaki dugu zenbat ikasi behar duten. Neurri horretara iristen ez dena atzean geratuko da. Legeak hala esaten du. Eta legeari ez dago ihesegiterik luzaroan. Ipinia du galbahea. Ez dakiena galbahearen sarean geratuko da bazterrerako.

Jakina, ez da harritzekoa zertan ari garen ahaztea. Horrenbeste arazo eta buruhaustek, haurra gizon egitea dela gure egitekoa, ahantz erazi digute. Oporraldien eta ikastaroen helburu nagusia haurra hezitzea da, haurra «nor» egitea.

Baina horretarako haurra den bezala onartu behar dugu. Izan behar duena izaten lagundu behar diogu, eta ez guk nahi genuekeena izaten. Ez diogu, guk barruan amets egin dugun «gizon-irudi» horretara hel dadin lagundu behar. Guk dugun «gizon-irudi» horretara eramatea haurra desegitea izan bait daiteke. Guk dugun «gizon-eredu», «gizon-mota», «gizon-neurria» geuk asmatua da. Nor izaten lagunduaz bakarrik emango diogu egiazko «giza-neurria», halako haurri dagokion «giza-neurria».

Beste guztia legearen edo gurasoen edo irakasleen edo taldeen zerbitzutan ihardutea da.

DIRUA ETA OSASUNA

Osasuna dirua baino hobea dela sarritan entzun izan dugun esaera da, bertsolariek sarritan erabili izan duten gaia. Eta egia esan, ez dago elkarren arteko etsaigorik, gauzak dauden bezala, osasunak dirua eskatzen bait du erruz.

Egunero entzun ohi dugun mar-marra dugu: «oraintxe anbulatorioan ez zegok giro, bertara joan eta abere bat baino okerrago tratatzen haute, ordu betean sekulako jende pila pasatzen diate kontsultatik. Gain begirada bat eman, rezeta paperak, egin, eta kito. Gaitzak serio samar jo ezkerro, partikularra, agian sendagile berarengana, joan beste erremediorik ez zegok hemen... Eta horretarako iristen zaigun bitartean, kontentu».

Ez ezin gintezke kontent egon gertatzen direnak ikusita. Aseguruak, jo eta ke, ihardun eta gero, asteroko jornalak murriztu ondoren etengabe ordainduz ibili ondoren sendagile partikularragana joan behar, alajaina!

Oso serio erabili beharrezko arazoa dugu hau, itxuragabeko zapalkuntza begi bistan eta geure baitan sumatzen dugularik. Zenbatekoa ote da seguridadeak urtean zehar irabazten duen dirutza? Eta irabazi diot bai, miloiak eta miloiak bait dira, irabazi hutsean gelditzen zaien dirutza.

Gaiso etxeak urri eta eskas dauzagu, urrutia eta desegoki askotan. Eta horretaz gain, behar duzun ateneziorik eta laguntzarik ez baldin baduzu, benetan premiak eta beharrak jotakoan bazterten bazaitue, astez aste kotizatu duzun hori lapurreta bizi bilaka daiteke.

Sendagileak haserre daude, egoera hau dela eta ez daude batere konforme. Enfermeriek eta gaisozainek ere kezka berdintsua erakusten dute. Bai antolaketaren aldetik, bai jasotzen duten sari eta tratuegatik, gauzak oker, trakets eta bihurri daude. Ustel giroa dario arazo horri.

Gai irristakorrik ez aipatzearren, askotan gerta ohi den arazo bat ipiniko dugu. Mutiko bat badoa txirrinduan gain behera eta auto batek seinalea errespetatu ez duela mutikoa jo eta botatzen du. Buruko kolpea du eta ez nolanahikoa. Ahal den moduan eta lasterren gaisoetxera eramanez, presaka eta muturka, bertan geldituko ote zaien beldurrez. Gaisoetxean, atezaina lehen, beste arduradun bat gero, paperak..., aseguruak... Eta noizbait gaisoa sartzen dute, (bestetan beste tokiren batetara bidaltzen zaituzte), eta sendagilea iristen denerako denbora eta denbora igarotzen da. Denbora luzea, luzeegia, hil ala bizi zai dagoenarentzat eta bere ingurukoentzat. Hemen aipatzen dudana gertaera bat baino ez duzu, bat gehiago, agian.

Noiz arte horrela? Langileen lanaz eta izerdiz mantendutakoa, langileari ez dio babes eta itxaropen bide haundirik eskaintzen. Dirudun bazaitugu, zorionak. Ez kezkarik izan. Har zazu zeure sendagile partikularra, zeure gogozko gaisoetxea, zeure gustoko gaisozainak. Ez duzu ezereen buruhausterik izango. Sendatzen ez bazara ere saiatu faltaz ez da izango. Diruak osasuna erosten ez badu ere, sostengu eta oinarri sendo bilaka daiteke askotan.

Langile soil, behartsu baldin bazaitugu, berriz, badakizu gauzak nola dauden. Oraingo, ez duzu gaiso gelditzeko eskubiderik. Alde batekik jorrala kimatuko dizute eta bestetik gastuak ugalduz joango zaizkizu.

Osasuntsu gabiltzanean, extrak sartzeko biderik dugunean, gure kapritxo txikiak lortzeko hainbat iristen zaigunean, ez gara osasunaren arazoaz askorik jabetzen. Premiak jotakoan izaten dira kontuak. Lan-

gileen bizkar, langileen diruaz, langileen izerdiaz sortu eta indartutako erakundeak beste erabatekoak izango liriteke langileen eskutan baleude.

Sendagile batengana bazoaz eta, anbulatorioan kopetlun eta moko-zorroztz agertzen zaizu. Partikularrez baldin bazoaz, berriz, irrifarra, giro gozoa ez zaizu faltako. Askoz lasaiago gelditzen zara sendagilearengana partikularrez joanda. Eta dirua zertan gastatu horrelako gatzatan ez gastatzekotan?

Sendagile denak ez dira berdinak, badira bestelako jokabidea erakusten dutenak. Beste batzuk egoera hau dela eta erreta daude, amorrarioz beteak. Eta horrelakoetan gaiso dagoenak ordaindu behar dituzte kontuak.

Ez da sendagile baten edo bestearen errua, gauzak aldaerazten saiatzen ez garenon guztion errua baizik.

MIKEL UGALDE

HAURRA GIZARTEKOTZEN (eta V) Zigorra

Zigorra hitzaz ulertu nahi duguna hau da: egoera berezi batean onartu ezinezko jokaera erakusten duenari eskeini ohi zaion gogozkontrako baldintza, edo jokaera hori delaeta gogoko den baldintza bat kentzea. Eta hontara iritxi nahi dena, berriz: jokaera hori ez dedila berriztatu. (Argi geldi bedi, zigorrak ez dugula «egurra» bakarrik ulertu nahi).

Askotan gehiagi erabili ohi da zigorrak gutartean, bereziki umeekin. Inguruari atsegin ez zaion erakotzen duela haurrak, eta zigortu egin ohi dugu. Guri atsegin litzaike jokuena jokaera bat ez duela erakusten haurrak, eta zigorra gainean. Eta hori, arrazoizko den ala ez galdetzeke.

Egungo sikologiari jarraiki, ahal den gutxienera erabili behar litzateke zigorrak haurraren heziketan. Ondoren oso kaltegarriak sortarazi bai ditzake metodo hortaz baliatzeak.

Haurra zigortu aurretik gauza bat hartu behar dugu oso kontutan: zerk eragin dio haurrari era hortan jokatzea? Gerta daiteke, eta sarriegi gerta ohi da, etxe batean eta berean, jokaera bat eta berdina dela eta haur bat saritu egin ohi dugula; eta beronen beste anaia bat, sari berberaren billa zebillen giza-gaxoa, berdin jokatu duelako zigortu eginen dugula. Edo inguruko haziengandik jaso duen jokabide batetik zigorrak ematen diogula haurrari. Honelatsuko egoeretan, ez da bidezko zigorrak erabiltzea. Jokaera hori sortarazten duten baldintzak aldatu behar liriteke, eta ez haurra zigortu.

Zigorrak, bestalde, zigortuaren eta zigortzailearen arteko harremanak zaildu ditzake. Hori, berriz, heziketa on baterako eragozpen haundiegia da. Zigortzailea (guraso edo hezitzaile edo beste) ez da, gainera, inolaz ere ikasbide ona haurrarentzat. Zigor ugari jaso duenak, zigorrak erabiliko du geroagoko bere harremanetan ahulagoekin.

Zigortutako jokaeraren aurrean hartzen duen bildura dela eta, bere barruan itxi daiteke haurra. Edozein jokaera zigortuko dioten kezka sar bai dakioke burura. Eta bere jokaerak aberastu beharrean, ezertarako gauza ez den zera bat bihurtu genezake ume hori.

Agresibitatearen iturria haurtzaroraz jasan izandako zigorrean ikusten duen sikologorik ere bada. Zigortzailearen aurkako agresibitate agiria edo izkutu bat sor daiteke umeagan. Agresibitate horri irtenbide jatorrik eskaintzen ez baldin bazaio, bera baino ahulagoekin erabil lezake: horra nun lagunartean inolaz ere konpondu ez daitezkeen haurrak.

Zigorra dela eta sor daitezkeen zenbait arazo aipatu dugu. Ugariagorik ere aipa genezakeen. Baina bistan egon behar luke, hemen adierazitako kalte hauek umearen emotibitate, haurraren barrua nahasi lezaketela, ekilibrio orori atea itxi. Jokaera bat zuzendu nahiz erabiltako zigorrak neurtu ahal ezinezko kalteak ekar ditzake, haurrarekiko harreman osasuntsuak okertuaz eta zailduaz.

Gainera, jokaera oker bat zigortzeak jokaera hori zapaldu eta izkutarazi lezake. Honek, ordea, ez du esan nahi, gogozko den beste jokaera hori ikasiko duenik. Eta garrantzizkoa heziketan horixe da, haurrak jokaera zuzenak ikas eta bereganatu ditzala. Hauek ikasten dituen einaen bakarrik galdu eta ahaztuko baititu besteak, okerrak. Ondoren garrantzitsu bat ateratzen genezake honatik: zigorrak erabiltzeko aukera bakarria hau da: jokaera oker bat zigortzeko une berean, une hortako jokabide zuzena saritu dezagula. Alternatiba hori ez dagoen bitartean, ez dirudi bidezko zigorrak erabiltzeak. Ondoren txarrak, onak baino ugariagoak izan baitaitezke. Garbi esan, jokaera bat zigortzen badugu, une bereko jokaera zuzena saritu beharko dugu ezer baliokorik lortzekotan.

LONTXO OIARZABAL

ARGIA

JABEA:

Nafarroa, Kantauri eta Aragoiko Kaputxinoak.
Burlada, Kale Nagusia, 50-1
Donostia, Okendo, 22
Telf. 41-95-88
Ondezkaria: Kaleetano Ezela Iturriza

ARPIDE SARIA:

Barruan 400 pezeta
Korreo batasunetako herrietan 620 pezeta
Atzerrietako beste herrietan 460 pezeta
Alrez Aldez aurretik galdetu
Salmenta (ale bakoitza) 10 pezeta

Moldiztegia eta Idazkela:
«Gráficas Navasas»
A. Adela, 1. IRUIÑEA
D.L.: NA. 88-1988

EGUN EGUNGOA

NORK SENDATUKO?

«Sendagilean etxea» (honela) izen berria ageri da Gipuzkoako herri batean, lotsa gabeko apainduraren.

Euskararen gaitza bizia izaki, sendagilearen etxean ere ez da oraingo sendatzerik.

DANIEL IBARGOITI

ZENBAT GARA

✿ Berririk ez

Baldin munduan zenbait egunetan geldituko balitz, egunkariak ez lirakeke kaleratuko.

Izan ere, baldin inoiz mnndua amaituko balitz eta gizon bakarra geratu, historigile, azterlari, poeta, nobelagile nahiz antzerkigile ere izan zitekeen, baina inolaz ere, ordea, kazetari.

● Mundua geratu bide da Euskal Herrian. Ez da notizia aipagarriarik, are gutiago argitaragarriarik. Ez da «ezer» gertatzen, itxuraz behintzat. Hibai izoztuan bezala, barrena ari eta aparra geldi.

● Agian, albisterik bakarrenetakoak Ustaritze eta Iuiñkatik datozkigu.

Ustaritzen eratu da aurtan III Euskal Uda Unibertsitatta. Abuztuaren 29an amaitzeko zen ikastaroa, hilaren 28aren bezperan amaitu zen, eta irakasle zein ikasleak nor bere etxera joan.

Iruñean, berriz...

✿ Irakasle mailako etsaminak iruiñean

Denboraz adiarazi bezala, abuztuaren 25etik irailaren 6ra eratu da Iruñean irakasle mailako ikastaroa eta ondoko etsamina.

Ikastaro hau Euskaltzaindiaren ardurapean presatua izan da, eta etsamina, D mailako irakasle titulu ofiziala apropos jarria.

● Hogeita hamasei irakasle hartu dute parte Iruñeko ikastaro honetan, honako programa honen erabera.

Abuztuaren 25 eta 26an, Patxi Zabaleta euskaltzain laguntzaile berriak deklinabidea eta atzizkiei buruzko ioharduna eman zuen. Lehen irakasaldi hau Xalbador Garmendiak behar zuen eman, baina azken batez ezina gertatu zitzaion.

27 eta 28 egunetan, Patxi Altnak aditz batuaz hitzegin zuen, bai eta hizkuntzak irakasteko metodologiak ere.

Hilaren 29an Xabier Mendiguren euskal testogintzaz aritu zen, ikastoletako liburu, testo eta irakurgaiak azalduz. Eta, biharmunean, Jose Mari Satrustegi nafar euskaraz eta Nafarroako literaturaz mintzatu zen.

Irailaren lehen hiru egunetan, Alfontso Irigoienek Analisi Morfologiko eta Sintatiko direlakoei ekin zien, eta ondoko biotan Xabier Kintanak Euskara Batuen arazoa eta gaur eguneko euskal literatura azaldu zituen.

● Azken batez, haseran esana denez, hilaren 6an etsamina izan zen. Lanok, Alfontso Irigoien, Xalbador Garmendia, Patxi Altuna eta Xabier Kintana zuzenduko dituzte, eta ondorioak hilebete barru edo jakinaraziko.

✿ Irakurlea mintzo kazetariak direla eta

Orain dela hamabost egun, euskal prensari sailtxo bat eskaini genion asteroko orrialde honetan. Hartaz jaso dugu Donostiatik irakurle honen gutuna:

Amatiño:

Biziki jarraitzen dut euskal kazetaritzaz jotzen ari zeran kanpaia.

Abuztuaren 17ko ZERUKO ARGIA Euskal Prensaren etorkizunari buruz diozunak zer pentsa eman behar liguke. Zuk esaten duzun bezala, inoiz askatasunik etorriko baldin balitz, nork hitzegin du Herriaren izenean? Nor izango da Herriaren adierazle?

Baiña zerbait gehiago ere esaten duzu: non dira gure kazetariak? Eta galdera berdina egiten dut nik ere. Euskal Herrian badira euskaldun kazetariak, baina beren lana ez du ikusten Herriak. Kazetari guti ditugu, baina ditugunak ez dira ari kazetaritzan.

Eta galdetzen dut, baiña nun dira Miren Jone Azurtza, Martin Ugalde eta Xabier Aranburu? Horrez gainera, Azkoitiko Mendizabalek «periodismo» karrera amaitu omen du, eta Agustín Zubikarayan seme bat ere tituludun kazetaria dala entzuna dut.

Gure gazteak periodismoa ikasi dezatela nahi dugu, baina gero hortan pararitzeko.

Zure ZENBAT GARA-zale. J.R.U.

● Horra hor gutuna eta, horrenbeste izen propio dagoenez gero, ez gara gu hemen inoren izenez erantzunik ematen hasiko.

Guztiok ditugu geure muga eta baldintzapenak, eta kontesto arrotz batean egon ohi diren trabak deuseztu egin daitezke beste giro jator eta irekiagoren baten.

Dena den, aipatuok dute hitza.

✿ Kazetari titulua dela eta

Kazetari titulu delako arazo honek, oraintsu Atauen gertatua gogora dakarkigu. Barandiaran Saria ematea zela eta, han ginen euskal prensa bezala (bestelakorik ez da halakoetan izaten) Lan Kide Aurrezkiaren deia erantzun nahirik.

Sarri gertatu ohi denez, kidekoen artean ari ginen berriketan, eta Donostiako fotografo batek honelatsu galdetu zidan, ene makina ikusiz:

—Zu ere fotografo?

—Ez... fotografo baino periodista gehiago.

Zein periodikotakoa?

—ZERUKO ARGIAkoa.

—ZERUKO ARGIA tituludunak ahal ditu gero?

—Nik ez dut titulurik...

—Aaah... (gutietziz).

Fotografo harek ez zuen, noski, inolazko titulurik argazkiak ateratzeko, baina inoren buru eta ofiziotan derrigorrezko jotzen zuen tituluaren zertifikazioa.

Segururik, tituluak ez du, besterik gabe, ofiziorik ematen, eta kazetari sena ez da behar bada laupabost urtetan inprobisa daitekeen zerbait. Gainera, kazetari titulurik ez da estatutuz guztietan eta ezta gehiengotan ere. Baina Espainian bai, eta hau uka ezina da bere ondorio guztiekin.

● Guk dakigunez, Euskal Herrian bada ofiziozko kazetari bat titulua ateratzeko karrera egiten ari dena. Agian ez gauza konkretu askorik ikasiko (berak esana), baina, behar bada, noiz edo noiz bere eguneroko ogibidearen garrantia bakarra izan dakioke titulua.

«Asociación de la Prensa» delakoa gero eta gogorago ari da titulu gabekoen «injerenzia»-ren aurka. Alde batetik, beren tituluaren balioa praktikan baino legez defenditu nahi dutelako, eta, bestetik, kazetaritza ikasten ari direnak gero eta gehiago direnez gero, zenbait urte guti barru ez delako guztiontzat nahiko lan postu egongo. Nola ba —diote—, titulu gabeko sasikoiei tokia utzi?

● Izan ere, guk tituludun euskal kazetariak eskatzen ditugunean, ez gara titulu horrek erakar ditzakeen teknika eta jakintza eskatzen ari (betoz hoik ere), noizbaiteko euskal prensaren iraupenaren garrantia bezala baizik.

Gure gazteek ez ahal diote kazetaritza ikasteari ekingo?

✿ Kontu kontari

1975-76 ikastaro berria gaian dugu.

Oker ez bagaude, irakaskuntzarena da Espainiako estatuaren barruan, urteko hiru hilabete luzez oporak dituen estamentu bakarra.

Eta hiru hilabete hoik dira, hain zuzen, unibertsitari mailako hainbat istilutan, ez orriek eta ez zuriek sekula salatzen ez dutena.

● Itziar gaian erabateko «Sala de Fiestas» delako bat eraikitzen ari omen dira.

«Agur Jesusen Ama, Birjina Maria...».

● Beti bezala (eta hala behar, zer arraiol!), ez ezer eta ez eskuin, inor ez bide dago konforme Euskaltzaindiak izendatu dituen laguntzaile berriekin.

Araudia garbi dagoke. Euskaltzain osokoek ahal dezakete edonor proposa, eta Euskaltzaindiaren Batzarreak ontzat eman ala ez, gero.

Araudiarekin zein demokraziarekin konforme ez dagoenak garbi esan dezala, eta kitto.

● «Asadoreak» ugaltu dira ona azkenengo hiru urteotan Euskal Herrian.

Batek ez daki «sadora» hoik turismoak erakarri ote dituen, ala euskal emakumearen «errealizatzak».

Garbi dagoena zera da, orain janari guztiek dutela gusto berdina, eta bisigu kixkaldurik ez dela oraindano sekula Euskal Herrian jan.

● Gipuzkoako zenbait herritan hasia da Telefono Konpainiak «locutorio público» direlakoak ipintzen. Hau da, ohizko kabinez gainera, nolabaiteko zentral txiki bat, telefonista eta guzti.

Ipini ere tokirik onenetan ipintzen dituzte, kale, jardina nahiz hondartzalderik garrantzitsuenetan. Ez dakigu jakin zergatik, denda txiki bat ipintzeko edonork kiruzpalau miloiko planta bat erosi behar duen artean, sozietate anonima horri, ordea, munizipioaren lurra eskaintzen zaizkion.

● Erdarazko «euskal literaturak» ohiturik gauzka.

«Nobela vasca», «Humor vasco», cuentos vascos» eta «relatos vascos» direlakoak hor daude, hainbat azalpen eta inork eskatu gabeko justifikazioen artean. Oraingoan, aldiz, poeta nafar batek «Poemas Euskalerricos» izenekoak argitara eman ditu.

«Larrapanotxa»!

● Uda aldean, eskailera-buruko nahiz hauzoko parez pare zabaltzeak nolabaiteko intimidade izkubizilagunak elkarren urreago bizi ohi gara. Leioak tua plazaratzen du. Senar-emazteen arteko erriertak, amaginarrebaren arrazoiak, umeen negarrak, telebistaren monotonía, «radioparisen» berriak, etab.

● Rusian dena bekatu dela uste duen prensa sektore batek beste berri «on» bat eskaini digu oraintsu. Diotenez, Rusian, miloi bat biztanletik gora duten hirietara jende gehiago bizi izatera joatea debekatu omen dute.

Duela hamabosten bat urte, ordea, eibartar bati zenbait mila pesetako zigorra jarri zioten, Euskal Herriko inmigrazioa neurritz kanpo, programazio eta bururik gabe egiten ari zela esan zuelako.

Hau ez dela Rusia. Ezta behar ere, noski. Baina...

✿ Ikastolaren Alde Deban Taberna

Debako herriaren bizimodu barruan, egundainoko eragina izan duen ekintza bat izan da, ustekabean, amaitzen ari zaigun uda honetan.

Ikastolako Guraso Elkartearen ardurapean, eta Joakin Aperribai alkatearen baimenaz, IKASTOLAREN ALDEko taberna bat muntatu da, uztaillaren 17tik 24era, Gipuzkoako Aurrezki Kutxak eskaintako geletan.

Erabateko arrakasta izan duen ekintza honetaz Andoni Sagarnarekin mintzatu gara, Guraso Elkartearen lehendakari denez gero.

—Nola gogoratu zaizue honelakorik?

—Bueno, Debakoa ez da lehenengoa. Hemen inguruan, Bergaran, Azkoitian, Antzuolan, Ondarroan, eta Motrikun egin izan da. Eta guk ere beste horrenbeste egin nahi izan dugu. Guztia prexaka, hilabete inguruan pentsatu eta prestatu dugu.

—Laguntzarik izan ahal duzue?

—Erabatekoa. Tabernari batzuek era guztitako laguntza eskaini digute: kafetegia, izozkina (izotz-laukiak egiteko) eta beste zenbait tresna eta produkto.

—Eta zerbitzen nor ibili zaizue?

—Nahi izan duten guztiak. Txandaka egin dugu, eta bataz beste 820ren bat pertsona aritu izan da sukaldean nahiz barran.

—Jende faltarik ez duzue izan, beraz...

Sukaldera inoiz guk deituak etorri izan dira. Batzutan betozko ilunez, behar bada, baina etorri. Zerbiteko, berri, beti egon izan da jendea prest, Debakorik eta baite udatiarrik ere.

—«Kaja» ere dextente segururik?

—Ez dugu kejarik. Gehien bat edarrietan bildu da. Sukaldeak lan asko eta diru guti eman digu. Edozein modutan, «kaja» baino, taberna honek herrian sortarazi duen giroa izan da etekinik onuragarriena.

Jendea taberna inguruan bildu da. Zenbaitetan, ezer hartzeko baino hizketan egiteko. Eta beste zenbaitetan, ordea, beste lekuren baten «justifikatuko» ez ziren gaztuak egiteko. Baita, zenbait egun «ilumetan» ere, babes leku bezala edo.

Giro izugarria izan da, eta etortzerik izan ez duenak ere, inork eskatu gabeko esplikazioak eman nahi izan ditu. Beldurrik gabe esan dezakegu, taberna honek pixka bat alaitu dituela aurtengo jaiak, eta taberna ixtearekin batera uda giroa amaitu dela Deba.

—Horrenbeste poztasunen artean, tabernariak ez ote dira konpetentzia horrekin haserre?

—Horixe da nere kezkarik bakarra. Hala ere bi gauza esan nahi nituzke. Bata, guk egin dugun «kaja» osoa ez dela beste tabernarietako kenda. Erdia baino gehiago, nolabait esan, azalezko gastua izan da, hau da IKASTOLA DELAKO. Bigarren, aurtengo uda berez izan dela krisialdi eta boicot girokoa, ikastolako taberna jarri izan ez balitz ere.

—Datorren urtean egingo ahal duzue?

—Datorren urtean az naiz ni, behar bada, Guraso lehendakari izango...

—Aaah...

AMATIÑO

ZURRUNBILO GAITZA

Gertaeraz beterik da lerro hauek idazten hasi naizen ilunabarra: Perun erresumakolpe, zazpi urtetan nagusi izan zen Velasco Alvaradok erreka zahar baten egin du, Irlandan Eamon de Valera, abertzale guztien aita hil da 92 urtetan; Portugalen Vasco Gonçalves lehen ministroaren orde, Jose Batista Pinheiro izendatu dute. Irratia garrazki mintzatu zaigu: «Portugalen herritarren arteko gudu gogor bat sumatzen da».

Sinetsi egin behar ahal dugu zakenengo albiste hau? Portugaletik heltzen zaizkigun albiste siletik, benetakoak eta gezurrezkoak bereiztea, gaizto egiten zaigu. Azkenaldietako gertakarien azalpide-oro-esplikatzailer bat burutzea, ez da batere lan samurra. Are zailago, etorkizunaz zehazki mintzatea.

Gaurko Portugalgo politik-bilakakuntza, non eta nola amaituko den, Indar Harmatuko aintzandariak berek ere ez bide dake. Portugalgo politik-igaraldia, muturrik gabeko korapilo baten antzekoa da: erabat konplejoa, garbi ikusten zaila eta dialektikaren izenez egiten diren zenbait azalpide, hankazgora itzultzen dituen horietakoa.

Portugal zurrumbilo bat bihurtu zaigu eta zurrumbiloaren tirak dena nahasi egin du, ezer bere tentuan utzi gabe. Illunabarrean itxura bat zeukaten gauzak, egunsentira orduko erabat aldaturik sumatu izan ditugu. Portugalgo buruz esateko, sekula ez egokiago Axularren hitzok: «gaitz da mihiaren gobernatzea, linburtzetik begiratzea».

Eta nor gelditu da linburtzetik? Esate baterako, interesgarria litzateke azken hilabeteotan agertu diren eguneroko eta asteroko idazlari begiak zorroztea; izenpuruak berak litzazkiguke aski adierazgarri. Vasco Gonçalves, zenbait egunerokok iragarri duen bakoitzean erori bazen, jandak, gizajoa, herrautsik egongo zen. Costa-Vasco eta Carvalho hirukien gobernuak, sobietartzearen azken zigilua izan bazen, Portugalen honez gero, Soljenitsin berri bat Spinolaren herbeste-bortxaduraz liburuaren bat idazten zihardukeen.

Baina lehen kasuan zera gertatu da, alegia Vascok lehen ministro izateari utzi eta Indar harmatuen estatu nagusiko buruzagitzak hartu duela. Beraz, nork daki, Vasco erori ala igo egin den? Ohorezko kargu eman diotela ere, entzun dugu. Baina lan da, bai, lan gaitza, maila honetako kargu batetan, gaurko egoeran, Vasco bezalako politikalarri bat, ohore hutsez aseko dela siniste.

Bigarren kasuari gogozkiolarik, Portugalaren «sobietartutzea» inolako moduz ezin dezakegu onar. Sekula ez gara izan

iritzi honen aldekoak. Portugalgo alderdi komunistak abangoardiazko estrategiarik inoiz ez du jokatu. Gunhalen alderdia, Soaresen A. Sozialista bezala, Indar Harmatuen gurgilean dabilela errazki ahaztu bide dugu.

Abuztuaren buruan obratu diren gertakariak irakasten dituzten, azkenaldietan bederen, Harmadaren baitan, Soaresek, Cunhalek adina adiskide badu. Aste hauetan, A. Komunista palratzen ari denarasoaldi bortitza erreparaturik, Cunhalek hegemoniaz mintzateak zentzurik ez du. Portugalgo A. Komunista, eskuindarren erresumakolpe baten beldurrez dabil. Cunhalek, beti esan ohi du, militarren artean lehengo errejimenak maite duen talderik, badela oraindik ere. Haatik, Cunhalek beti, militar aurreratiak babestea nahi izan du. Oldarpenez baino aldepenez jokatzeko, zurrurrage iduri izan zaio.

Cunhalek jokabidea, sobietartutzearekin parekatzea ere funtsik ez du.

Kremlingo aintzidariak, Cunhalek, fidagarri zale, konfiantza osoa merezi duen burkide zintzoa, Stalinekin des bolcheviks à la mûchoire d'acier deitzen zituen horietakoa.

Errusoei, herri-hauteskudeari garrantzi gehiegirik ez diote opa. Lenin, bere etsaiek nagusirik zeuden Batzar konstitugileak desegietik hasi zela, pentsa izan dute beti. Moskuko buruzagientzat, Portugalgo, egungo ekonomia hazkunde mailagatik eta klase borrokaren baldinkizunagatik, beste edozein aberri desarrollatut baino egokiera hobeagoa du, espantua larririk gabe, burjes-demokratiatik sozialismora jotzeko.

Sobietarrek, iraultza erori laguntzeko prest daudela aldarrikatu ohi dute. Esaldi hau, orde, orain arte, beste modu batera baino slogan gisa, gehiago erabiltzen ezagutu ahal izan dugu.

Kuba, Moskurentzat zama astun bat izandu da! agian, Kremlingo nagusiek gisa hartako esperientziarik ez dute berrituko sekulan. Bestalde, Portugal, mendebaldeko Europa amerikatar-tuan dago eta OTANgo baskide da, Kissingerrek Abuztuaren 14 ean gogoratu ziguen.

ANATSAN

CASTELAO: 25 URTE ILUNPETAN

Castelao Arousako lurtean jaio zen, Rianxo deitu herri marinelean hain zuzen, duela ia 90 urte, 1886 urtean. Bataioan, eta apaizak (José Magariños) hala nahi izan zuelakoz, Alfonso izena hartu zuen (printzearentzat aukeratua zegoen izen bera). Familiakoek eta lagunek Daniel deitu ohi zioten beti.

Aita arrantzalea zuen. Irabaziak gizendu nahirik, atzerrira jo zuen, Arjentinara. Daniel Rianxon geratu zen, ama eta aiton-amonekin. Bitartean, aita «pulperia» izeneko den-daren baten jabe egin zen Pampa zabalean.

Danielek 10 urte zituela, aitak beregana deitu zituen emaztea eta semea. Hasierako «saudadea» eta aberri-miña gaunditurik, «gauchoen» bizitzaz kezkatzen hasiko zen. Galizara itzuli zirenean Danielek 14 urte zituen. Egindako sosekin bizi zitezkeen iadanik atzerrira gabe.

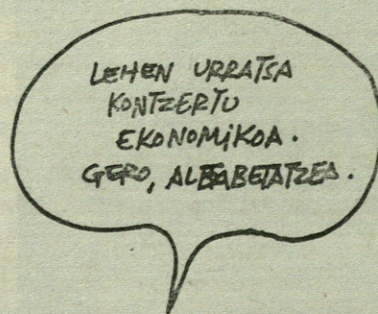
Santiagon midikuntza ikasten du. Urte hauetan, Danielen azkartasunak, humoreak eta karikaturak egiteko erraztasunak fama handia dakarkio. Alfonso (Daniel) Rodríguez Castelao ikaslea, «Castelao» artista bilakatuz doa. Karrera buruturik Rianxon jartzen da midiku bezala, baina bere lanari gustorik hartzen ez diolarik —aitaren nahia betetzeagatik ikasi zuen karrera— Estadistikako erakundean sartzen da eta Pontevedran jartzen bizi izaten. Hemen 20 urtez biziko da, eta bertan egiten lanik handiena, nola dibujoan hala literaturan. Bere bizitzaren azken 14 urteak Galizatik at eman behar izenen ditu. Buenos Aires hirian hil zen, urtarilak 7 zituela, aurten 25 urte.

Castelao artista eta eskritore handia izan zen. Baina horretaz beste, bere aberriarekiko leialtasuna ezerengatik makurtuko ez zuen gizon gartsu eta umila izan zen.

Artista bezala dibujoari atxiki zitzaion, hain ongi hasi zieuen pinturak utzi egin behar izan bait zituen, begietako gaixotasunaz. XX gn. mendeko dibujanterik handienetakoa Galizako erreallitatea gogor eta egiazki adierazi zuen: bere dibujoak ikusirik, Galizako herriaren negarrak, beldurrak, nahiak, zorigaitzak ikus ahal ditugu.

Eskritore zereginetan, gailurrik handienetakoa da Galizako literaturan. Ipuina, narrazioa, nobela, teatro landu zituen. Sorketa lanez gainera («Un ollo de vidrio», «Cousas», «Retrinos», «Os dous de sempre», «Os vellos non deben de namorarse»), saiakera ere egin zuen («As cruces de pedra na Bretaña» eta «As cruces de pedra na Galiza»).

Castelao gizon bihotzbera zen. Bere lan guztiak maitasunaren eraginaren pean eginak dira: galegoen sufrimenduak eta premiak ezagutu zituelakoz, bat egin zen haiekin. Castelao galego herriaren aldeko borroka etengabea egin zuen bere bizitzaz.

OLIVIERO

1916 urtean, Castelao eta beste zontabek «Irmandades da Fala» erakundea sortzen dute. «Irmandades» elkarteetako gizonak bazekiten, jakin, Galiza atzerapenaren hatzparretatik libratzeko, herri aurreratua bilatzeko eta emigratziarioa mehetzeko galegoek Galiza maitatzen ikas zezaten zela beharrezko. Galiza aurrera zedin, nahi-tazkoa zen galegoak berak borroka zitezen aurrerapenaren alde. Horretarako, galego nortasuna baieztatu eta irmotu behar, bere burua galegotzat duena «irmán» sentituko bait da negazariekin, arrantzaleekin, emigranteekin. Horrela pentsatzen zuten «Irmandades» elkarteetako gizonak, eta horrela jokatzeko. Anaitasun-lokarria, beste herriez bereizten zituen herri-nortasuna zen, eta herri-nortasun horren kakoa, mamia, hizkuntza. Horrengatik, galegoz hi-

tzezin eta izkribatzen zuten, eta, aldi berean, Galizako erreallitatean azetzen saiatzen ziren, atzerapenaren gainerak nolabait arintzearen.

Castelao izan hildoa ebaki zutenetako bat. Bere dibujo eta izkribuez, benetako Galiza ezaguterazi zuen, galegoen kontzientziak minberatu zituen.

Castelao ez zuen Galiza hitzez eta dibujoz soilik defendatu. Baitare bere jokaeraz. (1931-IX-18: «Partido Galleguista»-ren deputatu izaki, galego hizkuntza defendatzen du. Biziki xalotua izan zen. Erantzuna, «gure» Unamunoren: «El aldeano, el verdadero aldeano, el que no está perturbado por nacionalismos de señorito resentido, no tiene interés en conservar el vasculence» (sic)). Komentarioak, nork bereak.

Galizari traizio ez egiteagatik, injustiziak jasan zituen. Desterrua ezagutu zuen. Baina beti Galiza go-goan. Azken urteetan, «Sempre en Galiza» liburua izkribatu zuen, bere pentsamendu politikoa azalduz. Gallegismoaren biblia deitu ohi zaio.

Gaur egun Galizako kulturak eza-gutzen duen «Renascencia» berriaren oinarrian, dudarik gabe, gizon handi eta apal baten lana dago: Castelarena.

Izan bitez hitzok omenaldi eta, euskaldunon artean, Castelaren lanaren sarrera bezala.

Castelaren lana ezagutzeko: «Cuatro Obras». Alfonso R. Castelao. Eds. Catedra.

«Los dos de siempre. Cosas». Alfonso R. Castelao. Alianza Editorial.

«Siempre en Galicia». Castelao. Eds. Centro Gallego de Buenos Aires.

«Nos». (Dibujok). Castelao. Eds. Júcar.

Orijinalak nahi dituenak, jo beza Galaxia editorial etxera. (Reconquista, 1. Vigo).

KOLDO IZAGIRRE URREAGA

BLAS DE LEZO

ETXE ONTAN DAUZKAZU SAGARDO, ARDO GAIN-GAINEKOAK
ETA EDARI GUZTIA

Blas de Lezo Kalea, 6
Urrutizkifia: 41 20 65

DONOSTIA

YOGUR

GURELESA

GOGOZKOENA

GUREKIN AURRERERATU EZAZU

ZURE ALDE ASKO DEZAKEGU

CAJA DE AHORROS PROVINCIAL DE GUIPUZCOA

LIBURUAK

Zapirain Anaiak

Eskutik ezin utzi dudana bertso liburu argitaratu du aita Zabalak AUSPOA deitu liburutegian. ZAPIRAIN anaien bertso bilduma ez da berriketako. 345 orriko liburu osatu ditu aita Zabalak bi bertsolari hoiengan zentzuzko pasadizu edo gertaera eta bertsoz.

Juan Krutz Zapirain Etxeberria eta Joxe Zapirain Aranburu, aita baten semeak ziren; bi amarenak, ordea. Biak ere Errenterian jaio, bizi eta hil ziren.

Juan Krutz 1867garrengo urtararen 3an jaio eta 1934garrengo martxoaren 8an hil zen, hirurogeita zazpi urtekin.

Joxe, berriz, 1873garrengo azaroaren 4ean jaio zen eta 1957garrengo urtararen 27an hil zen, larogeita hiru urtekin.

Hamaika senide ziren Juan Krutz eta Joxe; zortzi lehenengo amarenak, hiru bigarrenarenak. Seme-alabek ere ondo hornituak izan ziren: Juan Krutzek sei neska-mutil izan zituen; Joxek berri, bederatzi mutil. Biak ere nahiko gazterik geratu ziren alar-gun; Juan Krutz berrogeita hamaika urtetan eta Joxe, berrogeita sei urtetan.

Bi hilabateren tartean geratu ziren biak alar-gun. Europako gerra ondoren izan zen gripe izurriteak eraman zituen bi kofiatzak.

— 0 —

Bertso hunkigarri asko egin du te bi anaiak. Ez da harritzekoa, gorabehera izugarriak ikusitakoak dira. Kupigarriak dira benetan emaztearen heriotza gogoratu egiten dituztenak.

Honela dio D. Manuel Lekuonak Juan Krutzen bertsoengatik: «Ber-berari entzuna det nik olerki au. Bi aldiz entzun ere, Eztarria korapillatu egiten zitzaion urteak yua-da gero ere, zenbait bere ahapaldi kantatzen. Baita neri ere entzutean...». (YAKIN-TZA-1934).

Era guztietako zorigaitzak eta ezbeharrak ezagutu zituzten. Honela kantatzen du Joxek bere aldi bateko nahigabea:

— 1 —

Atentziyua izan zazute
nik esandako itzakik:
nere biotzik ezta poztutzen
dirua eta gauzakik,
eztakigu noiz jarriko geran
konsuelo ta pozakik;
bi seme illak, beste bi preso,
beste bi non dan ez jakin,
milagro ezta ni egotia
kuidado eta kezakik.

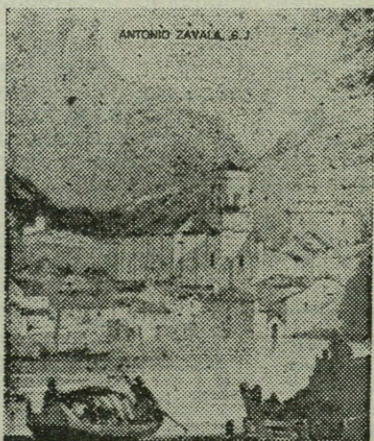
— 2 —

Milagru ezta pena aundiya
izatia biyotzian,
negar-malkuak saltatzen naizkit
inoiz gogoratutizian;
ezeren mantxik eta batere
kulpia gabiak il zian,
beste bi preso Ondarretatik
San Kristobala joan zian,
zer kontatua izango dute
elkarrengana biltzian.

«Nere denboran portunosua
izan naiz suete txarrez» hasi
zuen emaztearen heriotza kanta-
tuz jarri zuen bosgarren bertsoa.
Orain berriz, familia bakandu
zaionean: «Leku askotan jarri di-
tuzte tristura eta negarrak, len
amar lagun giñan etxian ta orain
iru bakarrak».

Ondo aski sumatu zuen bedera-
tzi seme-alaben zama bizkar gai-
nean. «Aztuta bizi gera egun ero-
suak; ederki arrapatu gaitu era-
suak», zioen «eskongai daudenent-
zat eskarmentagarri» gerta zite-
zen idatzi zituen bertsoetan.

Halere familia urritu zitzaion-
nean, «nere biotza tristuran dago
ezin sendaturik minez», intziri
egingo du.

ZAPIRAIN ANAIK

Juan Krutz (1867-1934)

Joxe (1873-1957)

tzen eta idazten. Bestez baliatu behar izaten zuen. Baina, halere, ez da ezjakin bat. Sakon agertu-ko ditu gizonaren sentipenik iz-
kutuenak. Bertso gizenak egiten badaki. Baita herriaren arrazoiak biltzen ere.

Hnetaz jabetzeko GURE EUS-
KERA reitu bertso-saila irakur-
tzea bezalakorik ez da. Bere he-
rriarekin bat eginik bizi da Juan
Krutz.

— 1 —

Ai, euskaldunak! ez ote gera
noizpait zintzotzen asiko?
Bide ortatik zer datorkigun
laister degu ikusiko;
euskerekin Euskalerrian
ez gaitu inork autsiko,
euskera gabe berealaxe
etsaia zaigu nausiko.

— 2 —

Eztago urrerik, ezta zillarrik
mundu onetan dagonik,
nor bere etxian jaun eta nausi
izatia aña danik.
Orregatikan dabilte etsaiak
utsegun gabe egunik,
bañan gutarrik izango ote da
morroi bizi nai duenik?

Aita Zabalak eskaintzen digun
liburu hau erositako damurik ez
du inork izango. Ohar eta xehe-
tasun egokiz borobildu du. Aita
Zabala bezalakoa langile porroka-
tuak bakarrik egin dezake hone-
nako lan eskerga.

Euskerrik asko.

ZAPIRAIN ANAIK — Antonio
Zabala, S. J. — AUSPOA.

IRASTORTZA

Ez Merkenak

Bai Onenak!

Jeneri bidez lantzen dituen
ganadu on, indartuak,
Eta nora jo jakin bear du
baserriar burutak,
Berebiko aragi pilak;
gafara ome putzak,
Olek guriak berekin dituen
Fanderia no putzak.

FANDERIA

ERRENTERI

Transportes

azkar s. a.

ERAMAN - EKARRIAK, KAMIOI AUNDIAK

Barcelona Zaragoza, Valencia, Madrid, Oviedo, Gijón.

Donostitik egunero:

Iruña, Bilbo, Gasteiz, Alicante, Elche, Elda, Murcia, Car-
tagena, Granada, Almería, Santander, Valladolid, Zamora,
Palencia, Salamanca.

Astean Irutan:

Malaga, Sevilla, Jerez de la Frontera, Cadiz, Lugo, Coru-
ña, Orense eta Vigora joan etorriak.

Hernanirako bide nagusian, ERGOBIA auzoan, DONOSTIAN.

Urrutizkiak: 552650 - 552654

Apartado 1381

IPAR EUSKAL

HERRIKO BERRIAK

Zuberoatik: Disko Berri Bat

Egun, euskal kultur baratzean, ia egunoro zerbait argitaratzen da. Libu-
ruren bat dela, aldizkariren bat dela, diskoren bat dela, edo beste gisa bateko
gauzaren bat dela, beti bada, ia beti gutienez, non irakurririk, non entzunik,
edo non ikasirik. Kulturgintza maila honetara urte guti barruan heldu gara.
Amaika lan ezin da hori guztia posible izanen bazen! Egindakoa egin dago,
eta ongi egin baldin bada, are hobeto!

Oraintsu beste disko berri bat ezagutzera eman zaigu. Oraingo hau Zu-
beroatik dator.

Disko lau kantuk osatzen dute. Beraz, tipia da! Lau kantu hauen izen-
buruak hauk dira:

- 1.—Dezagun algarreki.
- 2.—Basaburia bizi dadila.
- 3.—Uskal Herriko lur maitia.
- 4.—Jin bedi artila!

Diskoaren egileak lehendik ezagunak dira, hots, Roger Idiart jauna eta
Odol Berriak talde gaztea.

Diskoaren izenburua: "Zazpi Gara". Ale bakoitzeko 14 libera ordaindu
behar da.

Azparnen Lantoki Bat Itxi Da. Langabezia!

Urte honen haseran edo, iparraldeko langabezia zela eta mintzatu ginen.
Orain ere gai berari heldu beharrean gara. Bestalde, berriz, arazo hori
iparraldean ezetik leku gehiagotan ere ikus daitekeena da, adibidez, hegoan
eta Europa Mendebaleko lantegi askotan. Krisia dagoela esan ohi dute
langileek eta ekonomiko arazoez arduratzen direnek.

Iparraldean, ordea, berezko langabezia arazo bat badela esan daiteke.
Hori ere, asko edo guti, denok ikusten dugun gauza da.

Joan den astean, Hazparneko lantegi bat itxi da. Lantegiaren izena
"Haspar" zen. Bertako langileak 125 bat badira; eta orain lanik gabe!
Lantegi horretan espartinak eta oinetako modernuak egiten ziren nola etxeko
beharretarako hala kanporako. Zer dela eta lantegia itxi beharra izan da?
Lanik ez! Leku askotako leloa, egun behintzat gure lurralde honetan.

Berriki egin izan dira langabe dauden langileen kontaketa eta porzen-
taiak. Frantzia, mementu honetan, lanik gabe dauden langileak % 4 dira.
Zenbat iparraldean? Gehiago, hots, % 7. Esan dezagun, begira gutienez,
% ko zazpi hortatik bi gauza ateratu behar deila: alde batetik, Frantzia
guztirako egin den kalkulo hori, % 4 lanik gabe, ipar alderako ere balio
duela kalkulo horrek "batez beste" egin dagoelako; halere, eta hona
bigarren aldean, % 3 sobera gelditzen zaigu, hots, ia la "batez beste" kalkulo
hori hainbat. Nondik ateratu zaigu % 3 ko hori? Goraxeago aipatu dugu
iparraldean badela berezko langabezia arazo bat edo. Horra non ikus
daitekeen, hori bera, delako % 3 ko zorieko kalkuloan! Beraz, iparral-
dean, % 7 langile lanik gabe baldin badaude, langile hoiek, gure ustez
behintzat, bi arrazoi mota desberdinengatik arkitzen dira egoera gogor
horretan. Bideabar, esna behar da hauxe: irtenbiderik nahi bada, bene-
takoa alegia eta ez axalekoa, irtenbide hori, arazo bakoitzari bakarrik
dagokion gisakoa izan behar dela eta hori, guk euskaldunok, arazo
santu hori gurea denez gero, ongi baino hobeto dakigun gauza bat da.
Justizia falta da!

Beste lantegi bat ere itxiko ote denez, Hazparnen bertan, esan zaigu.
Arazoak gureak dira batipat. Irtenbideak ere gurgandik pasa behar dira
hal den eta laguntza haundiena dugularik. Baina gu gabe, hitz hoberenak
ere ezer guti eginen luke berriz ere.

Narbaitz Eta Bere "M. Ravel" Liburu Berria

Esan eta egin! Bai, urte honen lehen hiru hilabetekoan edo, Narbaitz
jaunari entzun nion, Donostiako batzarre batean, honelako zerbait: "Mau-
rice Ravel, musikagile haundia eta mundu guztian zelebratua, euskalduna
izan zen. Guk euskaldunok ez dugu ahaztu behar hori."

Orain, Narbaitz jaunak liburu berri bat argitaratu eman digu. Liburuaren
izenburua "Maurice Ravel". 170 orrialde ditu liburuak. Angelun argitara
emana izan da. Liburuaren prezioa 30 libera dira. Liburu bost atalez
osaturik dator:

- 1.—Traiectoire.
- 2.—Sotilèges.
- 3.—Ravel Basque.
- 4.—Suite Sans Suite ou Eléments Pour Un Portrait.
- 5.—Célébration.

Narbaitz jaunak liburu berria eman digu M. Ravelez, eta benetan asko
pozten gaitu lan horrek. Halere, eta betiko galdera dugu hau (bai horixe!),
"Ravel Basque" hori "Ravel Euskaldunagoa" egitea ez ahal da hobe? Horre-
kin esan nahi duguna hauxe besterik ez da: frantsesez liburuak idatzi beha-
rrean euskaraz idatzi baligu liburu bera Narbaitz jaunak, lan hobe izanen
zela guretzat bezala Ravel-en oroimenarentzat. Dolu dugu! Euskaldunok
geure buruaren kaltetarako lan asko egiten dugulakoan gaude horrela joko-
tzen dugunean. Joko hori, halako inerzi historiko batek eraginik dagoela ere
aitor behar da. Dena den, egindakoa ontzat ematea komeni da. Ongi etorria
bedi "M. Ravel" liburu, hobe baten zai gelditzen garelarik.

URZOLA

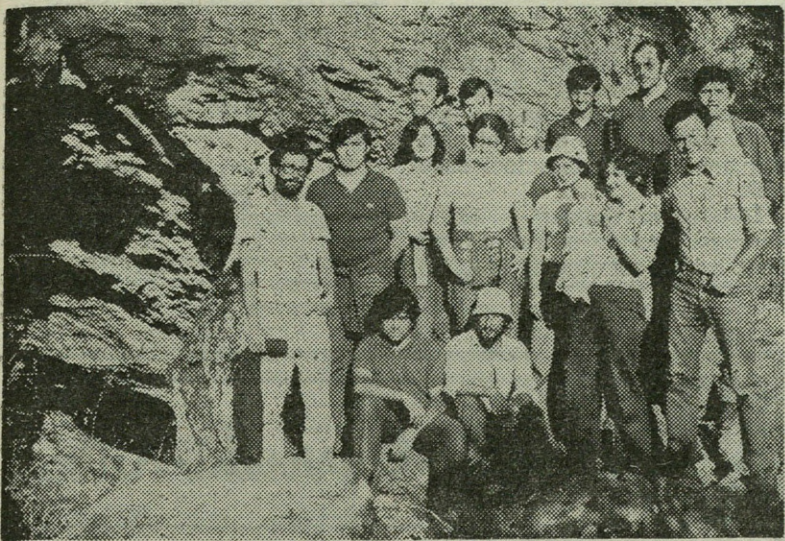
ERLOJU ETA BITXITEGIA

Edoardo Chapeitza

Getaria, 10 - Urrutizkiak: 41 77 51 - Euzkoak: 42 27 00 - DONOSTIA

ARENAZA I HAITZULO

J. M. Apellaniz eta J. Altuna, euskal herriko
Lehen gizonaren azternategiaren azterzaileak

Arenaza I haitzulo atarian: Jesus Altuna eta Joan Mari Apellaniz beren laguntzaileekin.

NON DAGO ARENAZA I HAITZULO?

Arenaza I haitzuloa Bizkaiko herri tipi batean dago, Galdamesen; Bilbotik 26ren bat kilometrotara.

Galdames herriak anit hauzodu, eta Arenaza izeneko horietako bat da. Nahiz eta kilometro kuadro asko izan, Galdames herriak biztanle gutxi du, ia denak han-hemen sakabanaturik.

Arenaza hauzoda guztiz hauzotipia da! Zenbat etxe ote du? Arenaza hauzoda, ia dena, zelai zabaltxo bat besterik ez da eta zelaiaren alde bietara mendi tontor batzuetan dago. Delako zelaitxoan, hegoaldera eta errekato baten aldamenean, lau baserri daude; baserri hoietako batean bakarrik, familia bat bizi da. Beste hiru etxe berriagorik ere baditu Arenaza hauzoda; hiru etxetxoak, ipar aldera eta San Pedro de Galdames hauzoda doan bidearen gainetik kokaturik arkitzen dira. Iparraldera dagoen mendi tontorraren erdibidean ikusten dira Arenaza 1 eta 2 haitzulokoak.

NOIZ ETA NORK AURKITU ZUEN ARENAZA I HAITZULO?

Arenaza 1 haitzuloa aspaldi ezagutzen zuen Galdamesko jendeak; batez ere Arenaza eta San Pedro Galdameskoek. Izan ere, Arenaza 1 haitzuloa dagoen menditontorretik hasi eta, ipar-sortaldera, haitzulo asko da. Joan zen gizaldiaren bukaeran eta oraingoaren hasieran meatza hauetako gizon lanean aritu zen. Meatzetatik burnia ateratzen zuten. Geroago ere, meatze hoietan lan ugari egin zen; orain, meatzeak urritu egin dira, burnia bukatu egin bait da. Mementu honetan, Galdamesko La Aceña hauzoda bakarrik da irekirik meatre bat, La Compañia izenekoak. Arenaza 1 haitzulokoan ere, meatze gizonen lan egin zuten gizaldi honen hasieran eta geroago. Arenaza I haitzuloa dagoen menditontorraren izena El Bortalda, izen horretako zuhaitzez beterik baitago menditontorra. Arenaza 1 haitzuloa Adrian izenaz ezagutzen du bertako jendeak. 1962ko epailaren 3an, Joxe Miel Barandiaran joan zen Arenaza 1 haitzulora E. Nolte Aranburu eta Joxe Miel Ugartetxe laguntzaileekin. Ordurako, Bilboko espeleolo-

go ezaguna den Ernesto Nolte Aranburuk zulotxo bat eginik zuen haitzuloko lurrean. Joxe Miel Barandiaranek bertan azaldu ziren lurrontzi puska batzuk, izpelak, hezurak eta suharriak aztertu ondoren konfirmatu egin zuen Arenaza haitzuloko aztarnategia.

ARENAZA 1 HAITZULO KO ARKEOLOGI LAU LAN-SAIOAK (72-75)

Urte batzuetan beranduago, hots 1972an, lehen saioa eratu zen Arenaza 1 haitzulokoan. Bertako zuzendari bezala Joan Mari Apellaniz, eta aztarnategiko hezurren arduratzaile gisa Jesus Altuna. Eta aurreko arte egin diren lau lan-saio hoietan parte hartu dute irkasle eta ikasle batzuek, guti gora behera hamabost lagunekoa talde bat osatuaz.

Ondoko lerroetan, azken lau urteetan egin den lanaren puntu ezaugarrienetako batzuek azaltzen dira. Azterketa hauen berri ematea garrantzizkoa dela esan beharrik ere ez dago, nola gaiaren interes aldetik hala azterzaileen aldetik (etxeokoa direlako, eta beren lanetan oso ezagunak munduko leku askotan) begiratzen bada. Halare, errealtatearen alderdi guztiak ezagutzea eman behar baldin badira, eta guk behintzat hori pentsatzen dugu, bad behin eta berriz esan eta zabaldu behar den gauza bat. Zera da, gure Herriak ontzat ematen dituela ikerketa hauk, arkeologiazkoak alegia, baina bestalde, laguntza gutxi edo «ia batere» ez zaila eskaintzen ikerketa hauk dituztenei. Gipuzkoan hori pasatzen da; beste euskal probintzietan ere egiten hala hola gertatzen dira gorabera hauk (Bada bai, agian diruz baino arterzailez gaizkiago den euskal probintziarik).

1.—1972KO LAN-SAIOA

Haitzuloko lur azala kentzen hasteko orduan, lur zati hori nahasturik bait zegoen, erromatarren eta burdinorik garaiko gauzak behar zen bezala datatzerik ez zen posible izan. Horrelakorik, hots, aztarnategiko lurra nahasturik egotea, behin baino gehiagotan gertatu izan da.

Hurrengo lur mailan, ikutugadiko gauza bat aurkitu zen: Eus-

kal Herrian, neolitos garaiko gauzak azaldu ziren. Lur maila hau ez zen izan oso aberatsa. Hemen jasotako hezurak animalia hauenak ziren: orein (ciervo), basazezen uro), basurde eta orkatza-rena (corzo).

Beharagoko lur maila, —zein kulturakoa den antzematea zaila da— behar bada aziliense garaikoa da. Garai honetako animaliak hauk ziren: orein (ciervo) eta basakerra (cabra montés).

Hemen amaitu zen 1972ko arkeologiazko lehen lan saioa.

2.—1973KO LAN SAIOA

Joan zen urtean, lehen esan dugunaz, aztarnategiko lur azala nahasturik zegoela konturatu ziren Jesus Altuna eta Joan Mari Apellaniz. Haitzuloko barruago beste lur azal zati bat kentzea erabaki zen bigarren lan saio honetan. Hori, asmo batez bakarrik: 72an ikusi zena, erromatar eta burdinorik garaikoa bietatik zein lehen izan zen jakiteko alegia.

Zer gertatu zen lur azal berri honetan? Lehenik, terra sigillata eta bertako lurrontzi puska batzuek agertu ziren, K. A. IV. gizaldi-koak. Bigarren, lurrontzi hauen ondoren, burdinorik garaiko gauzak altxatu ziren. Beraz, 73ko lan saioari esker jakin zen bi gauza: bata, haitzulo sarreratik erdialdera bakarrik zegoela nahasturik lurra (metze gizonen garaian); eta beste, 72an eta 73an gauza berak ateratzen zirela. Garrantzi haundikoa, beste gauza bat gehiago ederki ikusi zen bigarren-go lan saio honetan: erromatarren garaiko lurrontzien puskatekin batera leku bereko lurrontzi puskek ere agertzen zirela, hots, biak nahasian. Zer adieratzi nahi du honek? Joan Mari Apellanizek dioenez erromatarrek ez ziren bizi izan haitzulokoan; bertan bizi zirenak, bestalde, erromatarrengandik hartu zituzten lurrontzi hoik kultur trukearen medioz. Horregatik, Apellanizek garai honi edo lur maila honi erromatar izenaz ez baizik eusko-erromatar izenaz deitzen dio.

Hemen amaitu zen 1973ko bigarren-go lan saioa.

2.—1974EKO LAN SAIOA

Urte honetan, 73ko lana aurre-

ra segitu zen. Eta garrantzi haundiaz, zak bigarren aldiz azaltzen ziren (lehenengo aldiz Apellanizek, Altunaren laguntzaz, Araba berealdeko Los Husos izeneko aterpean gertatu. Hain zuzen, neolitos garaiko gauzarik berezi- netako bat ateratzen zen: lurrontzi kardiala. Hemengo gizonak, lurgintza eta lurrontziak egiten ikasi zuen. Artzantza ere orduan sortu zen, behia, ahuntza, ardia eta urdea azaltzen bait dira neolitos garaiko lur mailetan; animalia hauk gizonak hezi egin zituen. Hemen amaitu zen hirugarren-go lan saioa.

4.—1975EKO LAN SAIOA

Aurreko, Azil garaiko kultura lehenik eta behe aldeagokoan magdalen garaikoa ikasi da.

Arenaza 1 haitzulokoan ere baditu irudi batzuek, barruko labarrietan: erdibidean zezen bat, grabaturik eta gorritz margoturik; eta gelatxo batean, zazpiren bat orein eme. Margo hauk Gorrotxategi aita-semeak (Kepa eta Xa-

bierrek) aurkitu zituzten 73an. Irudi hauk, aurreko azterketa hasi diren magdalen garaikoa direla uste da, oraingo behintzat.

Hemen amaitu da laugarren lan saioa.

BUKATZEKO

Noizko bukatuko ote da Arenaza 1 haitzuloko azterketa?

Dagoeneko, lau urtezu lan egin da. Martxa honi jarraitzen bazaio, oraindik beste halako bi aldirako lana izanen da.

Laguntza gehiago emango baltiz, lehenago amaituko litzateke Arenaza I haitzuloko azterketa. Bestalde, beste haitzulo gehiago aztertzeko bidea izango lukete gure azterzaileak.

Hainbat eta hainbat gauza falta zaizkio oraindik gure herri kultur ekintzari! Euskal Herrian biltzen den diru zatitxo horren jabeak, noiz hasiko ote dira diru hori Herriaren beharretarako, kultura eta aurrerapenerako zabaltzen?

URZOLA

JOSE ZINKUNEGIBEN

OPTIKA DONOSTIA

URTEETAN LANEAN OHITUA

Hernani, 4

DONOSTIA

MUEBLES

URRETAVIZCAYA

1920'an sortutako etxea
 ERREDIZAK - EDERGALLUAK
 EGIN - GAIK eta AURRE - KONTUAK

POSTAS, 48

GAZTEIZ (Vitoria)

“Ez, Ez” GURE GIZARTEARI

«Ez dugu gudari izan nai»; «gizonek elkar il eta erriek elkar xeatzeko bide eta eskola baizik ez ditugu gudaritza eta soldaduska». Gaur eguneko gazte askoren mintzaira duzu onoko au. «Objetores de Conciencia» deritzate gazte auei. Errialde batzuetan, lege beregiak sortu bear izan dituzte, gudaritzaren ordeztu beste zerbitzu paketsuagoak egin aal ditza- ten onelako gazteek. Onelako gazteek, legedi berezirik anto- latu gabeko errietan, (esate baterako gure artean) gudaritza- ren ordeztu, giltzapea eta kartzeletako illunpeak, urteetarako bereganatzen dituzte.

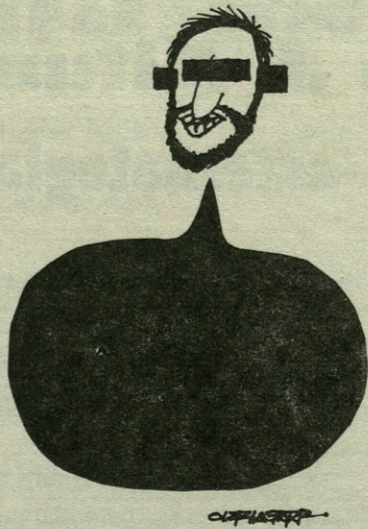
Frantzi aldean, oraindik orain irakurri aal izan dudanez, urrutirago doaz «azte batzuek: gaurko gizartea ez da gizarte jatorra eta kristau kutsukoa; oiñarri-oiñarritik usteldua dago; zuzen- gabekeria altxatuko gizarte oni, zerbitzu guziak ukatzen dizkio- gu; ostiko damaio gu etan utikan esan gure eskuetara iritxi zaigun gizarte oni; «MEN EZEKOAK (insumisos) geure buruak egiten ditugu; gozarte nazkagarri onen esaneko ez gaituzu izango». Sa- soi batean kippi zeritzaten orre- lako pentsaerakoei; gaurkoan «Men-ezekoak (insumisos) dute izena eta berak sortu naiduten Elkarteari «Men Eza» (Insumi- sion) deritza.

Ez zator bat noski gazte aue- kin; ieslariak dira zuretzat; gi- zarte antolatze aundirik ezin itxe- don gazte auengandik; anarkia eta naste-borraste daitazke pen- tsaera orren ondorenak.

Arragoi duzu; ala eta guztiz ere, ni ez naiz erreprotxu aun- diegirik egiten ausartuko gazte auei. Beren pentsaera eta joka- bideagatik, beren buruak gartze- laraño daramazkitenak, oso zaiz-

kit errespetagarri. Beren ezezko bidea atsegingarri ez bazait ere, beren elburuan, kristau mezu ederra ikusten dut. Usteldutako gizarte bat eskaiñi diegu gazteei; bizitzeko era gozo eta atsegiñak eman dizkiegu, baiña bizitzeko arrazoi sendo eta balio aundiko- rik ez diegu eskaiñi. Epaitu au- rretik, entzun diezaiegun; ez bai- tira nolanaikoak gure gizarteari egiten dizkieten salaketa bel- tzak:

1900 urtetik 1945garren urte bitartean, bi gerra izugarriak eza- gutu ditu munduak: Europako gerra (1914'etik-1918raiño) eta ia mundu guzia kutsatuta utzi zuen bigarren gerra (1939tik 1945eraño). Zer diruketa beldur garriak ez ziren xautu eta onda- tu bi gerra aietan! Jaunari esker, azken gerraz geroztik gaurdaño, Europa eta mundua sutan ez du- gu ezagutu; gerra bereziak izan dira emen eta an, baiña nagusi- rik ez beintzat. Eta, auxa dugu arrigarri; pakezko urte auetan, armamentuetan, gerra urteetan baiño diru geiago gastatu dela munduan Atzeratutako erriak la- guntza jaso dezaten erabilli den

dirua, armamenturako ibilli dena baiño amar aldiz gutiago izan da.

Milloika eta milloika goseak il- tzen eta bitartean armagiñean diruketa izugarriak ondutzen... «Ez, ez» diote meneeko (insumi- so) gazteek, orrelako zibilizazioa duen gizarteari ez diogu ezeren zerbitzurik eskaiñiko.

Villa Miserias, arjentinotarren- tzat, Favellas brasildarrentzat, Sclums indiatarrentzat, txabo- len antzeko bizi lekuak dira. Ze- rrien bizi leku dirudite. Neure begiz Arjentinan ikusiak ditut orrelako bizi-lekuak; miseria aundiagokorik ezin dateke izan. «Bomba M» izenez bataiatu ditu Helder Camarak, Recifeko go- tzalaki Miserizko Bombak; iru- garren munduarentzat bomba atomika bezela direla alegia ze- rritoki aiek; eten gabeko eriotza baitago miserizko txabola aietan.

Bitartean, miserian bizi diren

erri atzeratu aiei, erri aurretuek, aal dituzten geien armamentuak saltzen! Beren armamentuekin, eriotzaren salmenta atzeratuei aurretuek egiten diela, esango nuke. Nor ez da pekatari gai one- tan? Ipar Amerika bezin gaizki- lle Rusia; Frantzia beraren abe- rastasunaren sustrai eta oiña- rria batipat, erri atzeratuei ar- mak saltzetik datorkio. Frantzia- ko erria, askatasun eta demokra- ziaren erria, jende atzeratuen eriotzaz eta odolaz aberasten den erria! Gaixotegi, lastol eta lanerako aurrepenik ez den erri- etan, elkar iltzeko arma bikaiñe- nak dituzte, erri aberatsei eske- rrak.

Diruagatik, jendea eriotzara daraman gizartea ontzat artu eta bere legeei, men egin? Ez orixe.

Gure menpetasuna ukatzen dio- gu, diote gazte auek.

— 0 —

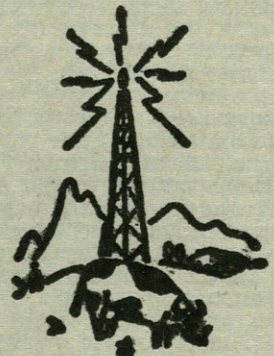
Kristaua bazaitua, gazte aue- n elburua kristau bati dagokiona dela ezin uka, naizta beren bi- deak onartzen ez badituzu ere. Askatasunaren izenean, zuzenta- suna eta senidetasuna gizon gu- ziei opa diete gazte auek. Ontan ez dira, ez, kondenagarri. Gerra, gogorkeria eta militar jokoz al- txatuko gizarte bortitza desegin nai dute.

Ez dela ori bide egokia? Eta zurea? Zer bide darabilkizu gizar- te zuzenago bat egiteko?

AROSTEGIK

Donosti-Aurrerki-Kutxa

EUSKAL IRRATI SAIOAK

Banen baneko azikal
Ongarri ta abonoak
Belar Zuloak
Erosi edo berritzeko diru
aurreratzea
Baserri, lur-tresnak ta abar
Torelavega'ko Perira Joan
etorriak

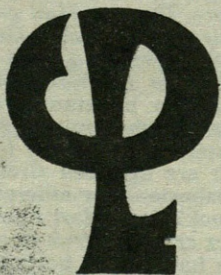
Baserriaren alde

Etorkizuna, elkar-lanean moldatu dezakegu.

- Gure erriaren ekonomi ta industri bideak zabaldurik, lan-toki berriak ldekiaz.

- Bakoitzaren ondasunari begiratu- rik, arte ta irakaskintza-lanean erriari lagunduaz.

- Zure gordailluen irabazia sendotu- rik, illabeteroko zozketa guztietan esku artuaz.

LAN KIDE AURRERKIA

CAJA LABORAL POPULAR

SOCIEDAD COOPERATIVA DE CREDITO

Denok elkar lanean

HERRIA ASTEKARIA

Jende gehiagok ezagutu eta hartu behar luke Hego Euskal Herrian HERRIA aldizkaria. Batez ere Baztan eta Bidasoa ondoko herrietan hartu behar litzateke. Hau dute alderdi hoietako euskaldnek errazenik ulertuko luketen aldizkaria.

Hango eta hemengo berriak dakartza astero astero. Hemen goek ekar ez ditzatekeen albisteak dakartza askotan.

HERRIA aldizkaria zer den?

Emile Larre zuzendariak esango digu ondoen. Beste zenbait punduren artean honela dio 1.300garren zenbakian.

LEHENIK ASTEKARI BAT GIRELA. Erran nahi baita mundu huntako gertakariak ematen diegun behakoa dela bere heinean astiz eta itzuli osoa eginez eman nahi den soa eta ez tarra-pataka, zein lehenka, egunkariak egiten duten berrixa-salatze presatua. Hots! asteko bilduma bat, larrienak aipatuz, gizonaren gogoeta zenbaitekin.

ASTEKARI HAU GIRIXTINO DA. Ez haatik lehenagoko moldean. Denbora batez bazen girixtino zirenen eskualdea eta hala ez zirenak beste eskualdean ziren. Bakoitzari zen bere alderdia hautatzea.

«Herria» astekaria euskaldun guzientzat mintzo da, nehorideus kondurik galdegin gabe, bakoitzaren errespetu osoan. Bakarrik guk munduko gauzei egiten diegun behakoa ebanjelioa argiaren pean ezartzen dugu, gizon guziak, et bereziki euskaldun guziak fededun ala ez, gure anaia daubkagularik.

ASTEKARI EUSKALDUNA OROZ-GAINETIK. Guretzat euskaldun izaitea ez da euskaldun goaz beti ahobeteka errepikan lagutzea bainan euskara xoil-xoila, asoki, bizitzen ahal dela erakustea eta halaxe egiten bakoitza laguntzea, denbora berean, alegi adeusez, xorta xorta, gure euskaltasunaren amodio kartsu eta bizi baten pizterat ariz bihotzetan.

Abertzaletasun eta euskal ber-mantza guzien alde bihotzez, eta gure egintzetan beti; gure hitzetan aldiz, suerteak, manerak eta behar-orduak ematen dutelarik.

BADELA ZER EGIN. Erraitea da errehenik. Gure astekari huren irakurleak nor diren ikusiz, artikulu labur eta bizien bidez nahi genuke lehenik gure herrietako bizia erakutsi, beti gure bihotzen altxagarri direnak hobeiki erakutsiz, noiztenka ere gure soa mundu zabalari hedatuz.

Lehen horrialdean, bigarren-nean eta zortzigarren-nean guziz hortarat ari da «Herria», 4 eta 5garrenak ahanzi gabe. Horitan asteko berriak, hotz-aire batekin, eroren ahomihitan diren munduko politikaren gertakariak alabainan: zortzigarren-nean zenbait gogoeta, bakoitza gauzen pisatzen eta neurtzen lagunduz, bainan libro utziz beti arakur-lea.

GURE POLITIKA. Politika bat badute denek, doi bat pentsamendu duten ber eta beti etzanik ez badaude. «Herriak» badu berea: mugak zabalduko litzuzkeen anaien Europa hartaz ezin etsituz, baztertzen ditu zapaltzaileen neurrigabekeriak.

Euskaldungoa anai2tasun horri berari josiz, ez diogu sinets gure herria alde batekoek edo beste koek salbatuko dutela, besteak ukatuz, bainan diogu beti denen beharra baduela Euskal Herriak ideia eta gizon.

DENEK BIDERDI. Egundainoko gera eta eztabaida guziak hautsimautsi batzuekin bururatu ez direlarik, geroago berriz piztu izan dira, zeren galtzaile harek ere baitzuen egia izpi bat, bera ahulago izanik ere.

Hortako diogu gizonak behar duela jakin biderdi egiten bere anaiekin: biderdi mintzairaren gainean, euskara batu batentzat lanean ariz, aldian urrats bat; biderdi eskoladunen eta eskolagabeen artean, lehenak ximpleago izanez eta azken hauk goragotzen lagunduz; biderdi politikan, bederen besteak ez kondenatuz; biderdi gure herri guzietan noizean behinka sortzen diren kaplita-bideetan.

Azkenik euskara ona, garbia, erabiltzea, hortan nahi genuke izan dezan «Herriak» beti urgulu gehiago, ziberotarra ere beti atxikiz (euskara batu artean).

IRAOLA

INDUSTRI POLIGONO BERRIAK

GIPUZKOAN

Azken hamabost urte honetan, industria kanporatze bat ezagutu dugu Gipuzkoan, Deba bailadan bati-pat (Eibartik bakarrik 21 lantegik hanka egin dute 1972-73 urteetan). Burgos eta nafar erriberara zenbait gutik, eta Gasteiz eta Durangalde-gehienean, hainbat eta hainbat lantegik beren sorterrira utzi dute, toki zabalago, erosoago eta baliagarriago baten bila.

IKUSPEGIZ ALDATU

Badirudi, ordea, gipuzkoar industriaren kanporatze jokera honek gaina jo duela azkenenngo bolada honetan.

Entrepresa ikuspegiak aldatu egin dira nonbait (joan zen zenbait damutu ere), eta orain dela bost edo hamar urte «balio» ez zuten lurak, baliagarri dirateke gaur egun, eta orduan ikusten ezziren posibilitateak sumatzen dira orain.

Horra, esate baterako, Elgoibarren martxan dagoen Arriaga delako industri poligono berria, eta orain-txe prestatzen ari diren San Lorenzo eta Olaso izenekoak. Horra ere Plaentxian egiten diharduten mendi lautze handia, eta dagoeneko Itziarren egina duten ikaragarria. Beste horrenbeste esan dezakegu Lan Kide Aurrezkiak Angiozar eta Astigarribian eraiki behar omen dituen industri konplejoek. Nora goaz?

Lehen kanporatze bat izan zen bezalaxe, orain, aldiz, nolabaiteko barruratze bat sumatzen da, eta hura hainbatetan neurririk gabe egin izan zen bezalaxe, honi ere beste hainbeste gerta dakioke.

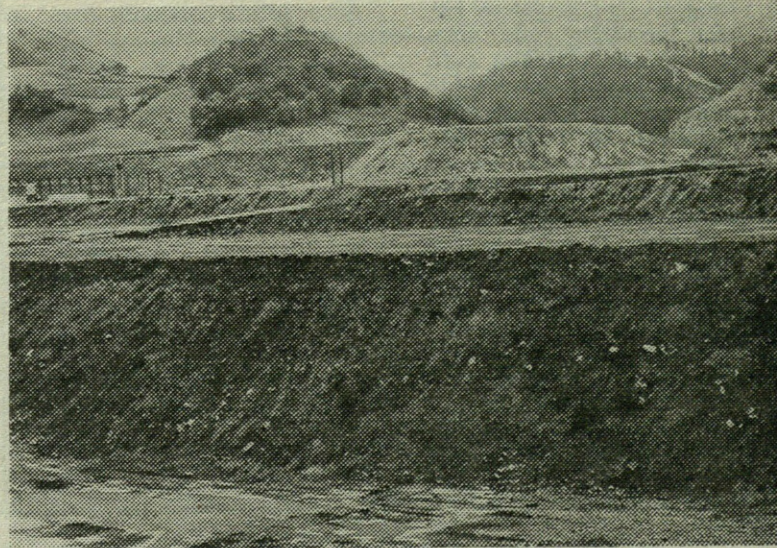
PLAENTXIAKO KASUA

Izan ere, Plaentxiako zuloan industri zona bat egiteak merezi ote duen galde dezakegu, edota Itziarren sortarazi nahi diren lau mila postuok (16.000 biztanle inguru, beraz) non bizi behar ote duten.

Dena den, Plaentxiako kasuak (Elgoibarko bezalatsu edo) bere sorbururik badu, Ezoz barreneko poligonoa ez baita kanpoko entresak etor daitezen burutu, bertakoak atera ez daitezen baizik.

Hogeiren bat lantegi ugazabak nahiago izan dute lurra garestiago ordaindu eta behar diren egokipe-nak egin, Plaentxiatik ateratzea baino. Geratu direlako «localista» leporatuko die hainbatek, eta joan izan balira, berriz, beste «ista»-ren bat edo beste ere ezarriko.

Edozein modutan, hirigintzaren aldetik Plaentxiako proiektu hau as-

Eskaileraka mendia lautzen ari. Zer gertatuko ote?

takeria handi bat izan daitekeen arren, ez du behar bada bertako ekilibriorik arrixku handitan jarriko, eta ezta, orainez gero, gauzak dauden baino txartoago utziko.

ITZIARRIN ISILEKO LANA

Hainbat galdera egin daiteke, eta egin ere egiten du kaleko jende arruntak. Gipuzkoa osoaz Ermua handi-mandi bat egin behar ote du-gun, edota zergatik, esate baterako, Itziarko mendi lautzea isilean eta «hecho consumado» bezala gertatu den. Ez da, zoritxarrez, zentral nuklearra Debako «materia reservada» bakarra izan.

Gaur egun gero eta istudio sozio-ekonomiko gehiago egiten da, aurrez alferrik galdutako egoera konkretu bat zertan den aztertze-ko gehienetan. Alderantziz, azterketa hoik alde aurretik egiteko ordua dateke, zer egin daitekeen eta zer ez, zer ñomeni den egitea eta zer ez, denboraz eta publikoki agerta-raziz.

Ekologiak, herri ekilibrioak eta giza integrazioak hainbat galdera planteatzen dute, batetik. Baita poligo hoitan zer lan mota eragingo den ere (fundizio mailakoa ala produkto landua, esate baterako), bestetik. Horrez gainera, herri zerbitzuak denboraz planifikatu behar lirateke, Otxarkoaga edo Errekalde-berri hauzoen kasurik berriz gerta ez dakigun.

AUKERA ZILEGI OTE?

Modu batez zein bestez, hainbat alderditatik eztertuz gero, selekzio

bat egin beharra nahi eta nahiezko dugu, giza ekilibrio eta integrazio bat egingo bada, eta gure industriaren desaroiloari jarraituko baga-tzaizkio. Entrepresa selekzio bat diogu, noski, eta ez, aldiz, giza se-gregazioa.

Deban, esate baterako, etxe txiki-z osatutako hiri polit bat egin nahi bide da Itziarko industri zenaren inguruan (Santa Katalinatik hegoalde-deruntz edo). Etxeak «aski» garestiak izango omen dira kanpotarren-tzat, eta «nahiko» merke, ordea, bertakoentzat. Jokabide honi guztiz «mafioso» deritzagu.

Bestaldetik, industr ipoligonoak egiteak, goi mailako (hala eskatzen dute gure geografiak eta teknolo-giak) produkto magnufakturuak lantzen dituzten entresak gure artean mantentzeko eta eragiteko izan behar du (eta ez lur espekula-tzaileen aberasgarri), eta jokabide honek dakar, besterik gabe, espe-zializazio eta profesio maila. Ata-kea diskutigarri izan daiteke, defen-tsa beti da, oster, eskubide.

— 0 —

Bada guzti honetan pasarte perio-distiko baterako baino gai mami-tsuagorik. Merezki luke honetaz ari diren espezialisten azterketa bat.

LUIS A. ARANBARRI

CAJA DE AHORROS MUNICIPAL DE PAMPLONA

SARASATE, 5

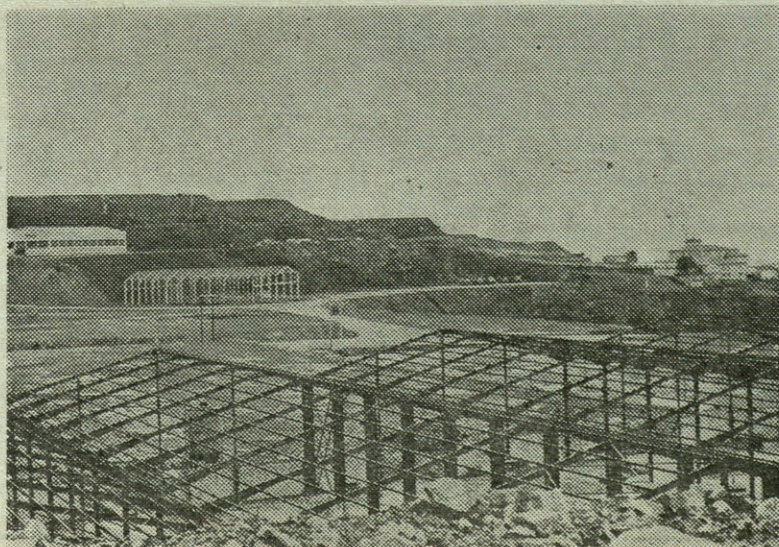
TELEFONO 224440

Onen ajentziak erri auetan dituzu:

Tudeal, Billaba, Huarte-Iruñe, Etxarri-Aranaz, Txantrea, Errotxapea, Azagra, Eneritz, Martzilla, Isaba, Huarte-Arakil, Ensanche, Lerin, Otxagabia, Karkar, Olazagoiti, Sartaguda, Ablitas, Milagro, Fitero, Kadreita, Andosilla ta Noain-Berriain.

Agencias:

Tudela, Villava, Huarte-Pamplona, Echarri-Aranaz, Chantrea, Rochapea, Azagra, Eneriz, Marcilla, Isaba, Huarte-Araquil, Ensanche, Lerin, Otxagabia, Karkar, Olazaguti, Sartaguda, Ablitas, Milagro, Fitero, Cadreita, Andosilla y Noain-Berriain.

Itziarko lautadan tailar berriak hasi. Atzekaldean herria.

ZERUKO ARGIA SALTZEN DA:

ELGOIBAR

M. Gorostiza

EIBAR

Angera
Markina
Iriondo
Eguren
Gisasola
Barela
Alday
Aranburu
Estanko, 11
Isasi
Simón
Amana
Uraul
Urizar
Siglo XX

OLAKORIK EZ DA EOTEN

Oso haserre da gure irakurle bat. Z. Argiaren bosgarren eta zazigarren orrialdeak zuri iritxi zaizkio gure irakurle prestuari.

Zeruko Argiaren *Banakari* iaunari botatzen dio kupa. Hori da harrigarria. Horren gaiztotzat edo umeztat jo ote gintzake gure irakurle batek? Gaiztoa edo umea behar baita izan horrelako bat nahita egiteko.

Edonorren etxera irits daiteke orrialderen bat hutsik duen Z. Argiaren bat inoiz. Baina ez banakariaren asmo txarrez edo zabarkeriaz.

Makinak inprimatzen eta tolestatzen ZERUKO ARGIA. Horrenbeste aurrerapen bada gure artean. Eta makinak paper bakarra har-

tzeko orde bi hartzen baldin baditu batera bestea hutsik eta zuri goratzen da. Makina tolestatzaileak, berriz, ez ditu zuriak eta beltzak bereizten. Horrenbeste aurrerapen ez da heldu gure artera oraindik.

Banatzalea, berriz, horrenbestexa da. Ez die barruko orriei igertzen, ez die ondo ala gaizki diren antzematen. Ez da horren argia. Argiago izango den esperantzarik ere ez du. Bai ikusten dituen argi hoietan izkutuko orrialdeak ko bat pozik hartuko luke ondoan.

«Gráficas Navasal»go makina txarrok argi ibil zaitzete! Ez ezazue inor haserratzeko biderik egin!

BANAKARI IAUNAK

itziar-deba

Badijoakigu uda bere azkenaren billa. Eguzki opatsua izan degu. Nalko ote gaitu gozatu azken aldian ere bereak oi dituen eguraldi garbi bigunaz?

Iñoliz izan al zera Itziarren irakurle: emen ingurukoa ez bazera, Ama Birjiñari otoi egiñaz ikustaldi bat egiten? Bai, iñolaz ere.

Izan ere bere irriparrak gozoak beregatzten duen guzia itxaropen zerutarrez poztutzen daki, eta orain aldian nor ez dioa Beregana gogo saminduarentzat pozgarri eske?

Udaldian itziartarrak Amaren irriparreaz, Itziar guzia apaindu eta alaitzen ikusgarri dakite. Beti bezela aurten ere lorez ondo apaindua euki dute eta daukate oraindik. Ez da itziartarrak bere leio, ateburu, mailladi eta ataririk loratsu euki ez duanik. Euren «kofradietarako, gauetik-goi-zera erria apainduaz euren Ama lorez aintzaldutako. Zorionak, ori guziak eskatzen duan lan eta ardurak, Amari diozuen maitasun zintzoa, kristau zintzo bezela eta guzion eredu azaltzen dakizuelako. Jarrai orain arte bezela!

Autopista dalakoak, eratxi duan

basetxe mordoa galdu bearrak min eman digu, baiña orain ordainez, Itziar bertan sartuko dira autopista orretan, eta naiz Bilborainoko edo Behobirainoko bidea bertatik artuko dute nai dutenean, Aurrerapen aundia dute au, baita debarrentzat ere, bertan jarri zaigu bide berri ori eta.

Lekeitioko ITXAS-SOINU deritza gaztetxoan abesbatza, San Roke aurretik izan genduen Deban. Bigarren aldiz entzun diegu gure errian, eta bietan arrituta utzi gaitu gaztetxo orren abes- teko gaitasun zoragarriak. Eliza barruan egin zuten euren abesaldia eta gure eliza aundia, ondo betea izan zan. Leendik ezaguna, bazuan jedeak ITXAS-SOINU entzuteko gogo. Txalo ugari paso zuten eta berriro ere eurai entzuteko gogo bizirik geditzen da Deban.

Urteoro bezela, jaiei azkena, gure parroko «katekisis» ko umeak eman zioten azkena. Ez eurak nai bezin aundikiro, au eziña izan zuteneta. Baiña betebete egin zan gure zezen-plaza berria, eta txaloak asko-ta-asko

izan zituzten. Nere zorionak eurai. Baiña baita parroko andereño katekistei ere. Umeai erakutsi bear oiek, eta jaia antolatzeak, orrelakoetan geure gaztearogan ibilli izan garenok, ondo dakigu zenbaterainoko neke-lanak dituan, eta biotz-biotzez goraldutai ditut emendik. Jarraia al deuen bitartean, ba Jaungoikoak ala naita zaartu arte bizi bazerate, zuen zaartzaroan pozgarri izango dezue ain lan gora-garrian, zuen gaztaroa oparo eman izan dezuelako. Jaungoikoagatik gaztetan artzen diran neke oiek, zaartzaroan gogoangarri pozgarria izango dituzue eta. Eta, orain ar nere zorion-agarria.

TENE MUJKA

soraluze

Haurrak jolasean... pozak azalerazten dituen barreak! Beren aurpegi politak eguzkiaren antzera eguna argitzen dutenean! Gauza ederra, egitan, adiskideok.

Lerro hauek idazterakoan, gure txoko inguruko mendi gaillur polit batean aurkitzen naiz, eta inguruan diren haurrak ikusteak bultzarazten didate lan hontara.

Ez da «beste munduko gauza», bi soka eta agur zati bat, handik hona. (Ondarru aedeko ordandegi baten izena hain zuzen) eta haurrak txanda gordetzen edo alkarren ondoren denbora piska bat zai egon nahi izaten dute «gozotasun» hontan parte hartzeko.

Zer dala eta? Bat baino gehiagok igarriko zion nora doazen «Asalieren» oraingo pausok. ZIBURU ZABURUA (Honela deitu izan diot nik beti tresna horri). Bai mutillak. Bi soka eta agur bat (Ez dago Afrika aldetik ekarri beharrik). Biak elkar-turik eta airean erabiliaz gure haurrek ordu alai batzuk igarotzen dituzte. Joku edo jolas garbia, merkea, eta (zenbaiten lasaitasunerako) burua bide okerretik bidaliko ez duena.

Jolas ezaguna ¡Bai noski! Gaurko «jugueteak» baino aurreragokoa. Nik ere gogoan ditut gure keixapean (Baserrian) egindako «ekinaldiak». Pozik gogoratu gainera!

Eta, hain zaharrak izan ez arren, atzera begira hasten sarenean...

Suma artea... Txurrukeneko eta Gabolatzo erreka inguruak (Deba ibaia alegia, «alako batean» amorrainak ibiltzen omen ziren uretan). «Nazioaletatik» edo «Maristetatik» irteten ondoren (Ez genuen Ikastolarik orduan zoritzarrez, erakunde hauek egin dituzten lanak behar bezala eta bere neurrian eskertzen baditugu ere) hor sartzen ginen

egunero barbo, lolina eta sarbo, engira eta kangrejo (guk erabiltzen genituen izenekin) harrapatzeko itxaropenakin. Makinatxo bat triskantza egindakoak gara adiskideok! Lokatzaz beterik, oinak urratuta, elkarri mutur joka... BAINA POZIK.

Ez noa orain, ez nago horretarako gerturik, gerora begira (Gizon bidea hartzerako) bide hau hona ala txarra den epaitzeko. Bakar bakarrak, ikusten dut gauza bat: HAU- RRAK POZIK IBILTZEN ZIRALA.

Ez dugu orain errekan ibiltzerik (Barka, ez dute, ni lan hortarako zerbait hazia nago). «Ba dituzte jo-

las tokiak» esango du norbaitek. Baina nik galdetuko nuke. Nun? Nola? Ez dut uste nik «Tokadis-ko» «Dantzalekuz» eta abar, gure umeak behar bezala jolastuko direnik. Sarritan ez dugu kontuan edukitzen jolasean ere hezi egiten direla gure biharko plaentxitarrak. Gure Herria baino aurrerago ikusten direnek, kontuan hartzen dute MAU- RRA. Zergatik ez guk?

Lehen ZIBURU ZABURUA aipatu dut. Adibide bezala jarri dut.

Ez dezagun ahaztu, gaur HAU- RRA... bihar GIZONA.

ASALIA

urdazubi

IPUIN SARIKETA

Lehen saria

NERE ERRIA

Ni sortu nitzen Arizkungo Zaldizuriko-Borda deitzen zaion baserri batean. Nik lau urte nituelaik etorri ginen Urdazubiko auzo batera, Teileria deitzen zaionera. Urdazubiko auzo itenda.

Urdazubi bera, karrika ttikia da, zazpi auzo baditu, ni bizi naizena, Teileria Landibar, antxaria, Alkerdi, Larrainta, Leorlas eta Iriberea.

Nere erri untan lenago beti eskuara mintzatzen omentzen baina orai arrunt erdara nausitua da, emen baide beren aita eta amak erdara ez yakinki eta beren aurrak eskuar ez dakitenak.

Nik uste olakoei alke zaioten eskuara mintzatea.

Garden ortean egintzen emen besta bat ederra Axularren izenean, lenbizikoik meza ameketan, gero erriko alkateak itz aldi bat, gero gan ginen Axularra eta an baziren bertsolariak Mattin eta Salvador eta gero mutil dantzariak Elizondokoak eta Arizkungeko ttuntun xiolariak, denak akitu orduko atsaldako iru terdiak ziren. Gero erriko etxean bazkaria, bazen ainiz kanpotar.

Salvadoreak izaten dire emengo bestak, musikariak ederrak izaten dire, ganden urtean etorri ziren «Egan» banda, musikari ederrak baino yende gutti, plaza dena utsa.

Emengo gazteria gatenda dena ihesi Irurita. Bordatxora edo Zernai gisaz denak kurri.

Pilotari zenbait ere izatenda baino geienean denbora txarra.

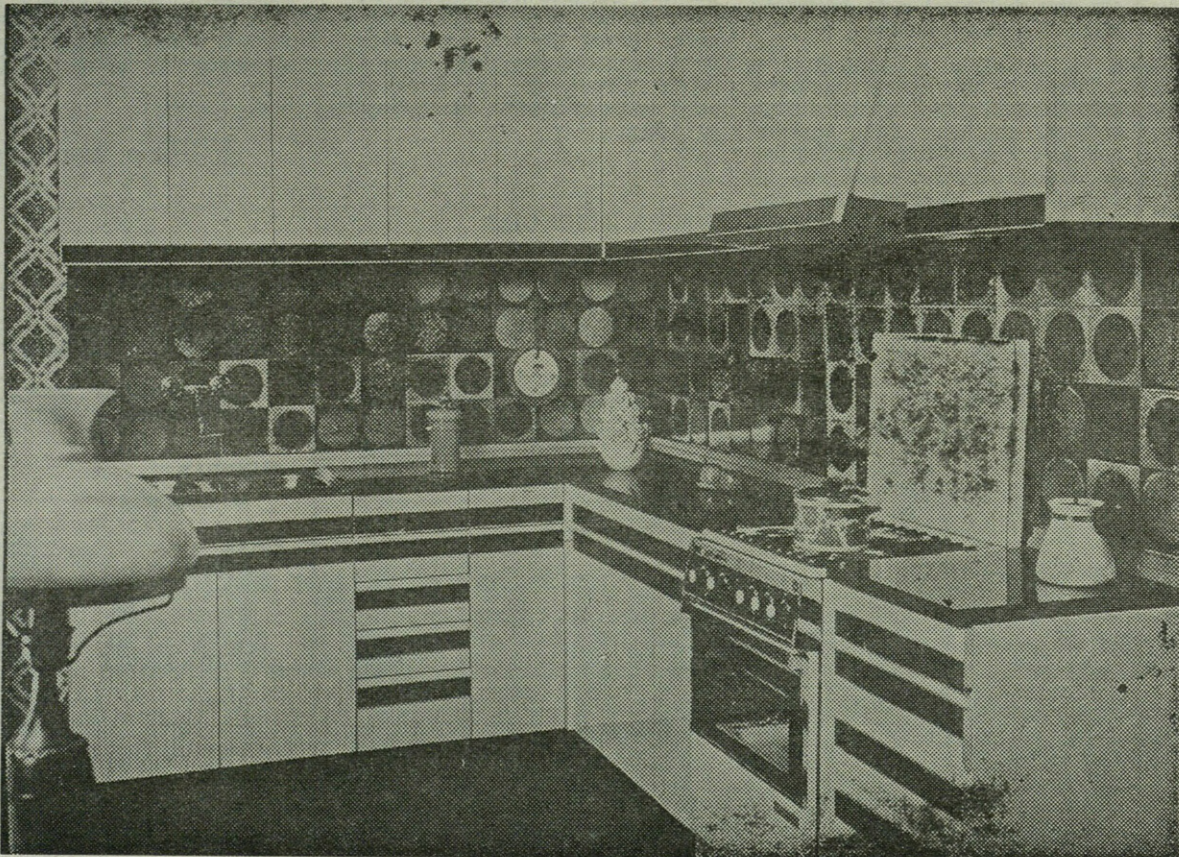
Anzara yokoa ere bai bigarren egunean nere gustuko pollita. Gu aurrak or ibiltzengara arat eta unat edo yostetan edo dantzian.

Emengo bestak pasatuta, ameka egunen buruko izaten dire mendekosteak, Dantxaineko bestak, bi egunez zernaiko yende motak, ainiz mozkor.

Pensatzen dut ez dela nere eskuara ongi eskribitua izain, zeren emen muga bazter untan gu ola mintzatzengara erdi franzes eskuara, ez baita eskuara denetan berdin mintzatzen. Nik nai nuke eskuara ongi yakin baino ez dakit nola, zeren emen mintzatzen da alde batera eta bertze lekuetan bertze gisa, zenbait leku ainbertze giseta, zer penaden ola izatea, eskualdunak elkar ezin konprenitu.

Ta orai eztut geiago kontatzekoik eta nere izena da eskuaraz:

Mayi Halty Dainciart. 12 urte.

SUKALDEKO MUEBLEAK

EDERRAK BEZAIN EGOKIAK

FELIX ETXABE, S.L.

Urrutizkiña: 891754

ZALDIBIA (Gulp.)

DONOSTIA

Goizaldi Munich-eko "Oktoberfest"era

Irailaren 16an, asteartean, abiatuko da Donostiatik GOIZALDI dantzari taldea Munich-eko «Urriko Jai» famatueta parte hartzeko asmoz. Nazioarteko Folklore Jaialdi batez eman go zaie hasera, festa hauei, irailaren 20an. Babierako «Circus Krone-Bau»n izango da dantza saio hau. Zazpi dantzari taldek hartuko dute parte. GOIZALDI izango da dantzan egingo duten taldeetako bat.

Bi egun lehenago, irailaren 18an, Suizako Berna-n, Kongress-Kursaal deitu antzokian egingo du dantzan.

Irailaren 21ean, Munich-eko desfile famatuan hartuko du parte. Irailaren 21ean ongi-etorria egingo zaio hango Udaletxean. Hiriko «burgomaestre»ak hartuko du GOIZALDI taldea. Elkarri ongi-etorria eta eskuerrakutsiak egingo dizkiote.

Egun berean Austriako Salzburgora joango da, Mozart musikari sonatuaren jaioterria. Hecken antzokian egingo du bere dantza saioa GOIZALDIK. Gauean batzarre bat egingo du folklozeale sajondarrekin Krimplstätter hotelean. Dantza herrikoien egoeraz eta etorkizunaz mintzatuko dira.

Irailaren 23an, asteartean, Salzburgo ondoko Hellbrunn hirian,

Dürnberg antzokian du dantza-dia.

Irailaren 24ean Alemaniako Karlsruhe-n izango dugu. Hiri horretako Udaletxeak duen aretoa emango du bere dantza saioa hurrengo egunean. 1600 lagunentzat du tokia areto honek. Irailaren 28an, Suizan, Chur-eko Stadttheater-en ihardungo du. Etxerakoan, irailaren 30ean, Angoulême-n. Urriaren lehen egunean Donostiaratuko da.

16 egunetako ibilaldi honetan gure dnatzen, soinu eta kantuen berri emango du hor zehar.

GOIZALDIekin batera «Zialtzeta» bere soinu-txikiak eta Primi Erostarbe bere panderoaz izango dira. Trikitiak ere bere agerraldia egingo du munduan zehar. Ez du kanpoan ibiltzeko lotsarik.

Gipuzkoako dantzak erakutsiko ditu GOIZALDIk ohi duen bezala. Baina tartean Euskal Herri guztioak ere egingo ditu.

Euskal kantak agesteko gizonetako eta emakumezko talde bat ere ondoan darama ibilaldi honetan. Txistularien banda ere han izango du.

Euskal kulturaren eta golklo-rearen berri eman nahi du GOIZALDIk ibilaldi honetan. Bejondeiola. Ondo Ibil zaitezte denok.

GARAZI

USURBIL

EUSTAKIO «PORTU» AITAJAUNARI GORAZARREA

Bere besoetako Eustakia Kamino, Eustakio Aizpuru, Eustakio Kamino, Eustakio Bengoetxea, Felix Aizpuru, Inazio Kamino, Joxe Mari Urdangarin, Iñaxio Mari Kamino, Luis Mari Kamino, Joxe Luis Kamino, Frantzisko Xabier Aranguren eta Martin Kaminok egiten diote gorazarre hau, Eustakio «Portu», beren aita-txi, aita jaun edo aita pontekoari.

Hamaiek hemen lurrean, hamabigarrenak, Martin Kaminok zeruan.

Denok dugu ixtimatusa eta hartua Eustakio «Portu». Bataio egunez bere besoetan ibili zituen hautk, berriz, esker oneko agertzen zaizkio. Hamabi apostolu hauek omenaldi bat egitea erabaki dute Jainko-bizitzan guraso duten Eustakiori. Hamaika izango ditu ondoan, baina hamabigarrenak ez dio saldukeriarik egingo, zerutik begira izango du.

Umore oneko gizona, musulari eta bolari iaioa eta angulak harrapatzen bizkorra izan dugu Eustakio.

Irailaren 14ean egiten zaio gorazarre hau.

Hona egitaraua:

Goizean, trumoi hotsa eta danbarrak.

12etan, meza San Estebango elizan.

Ondoren:

Iraunkortasun eskaria.

Lizaso eta Agirre bertsolariak.

Usurbilgo «Zintzarriak» taldeko txistulari eta dantzariak.

Paulo Orbeldi eta Iñazio Aranburu dultzaineruak.

Balentin eta Juan trikitilariak.

2etan:

Sendi eta lagunarteko bazkaria, Xaltxipi jatetxean.

Ondoren:

Jai alai, gozo gozo jarrai,

bertso, dantza, umore, abesti,

bakoitzak bere ahalmenak agertuz ahal duen arte,

eta gero, bakoitza norbere etxera, ahal duen bezala.

AIREPORTUA

Isilik da Usurbilgo aireportuaren kontua. Satorrak ere isilik egin ohi du lan. Aitzurrarrek buruko bat ematera datozkion baserritarren hanka-hotsak sumatzen baldin baditu batez ere.

Usurbildarrak ez dira aireportu honen aldekoak. Antton Olariaga agertzen zaigu nahiko alde marrazkian ikusten dugunez. Izan ere Donostian bizi da espaldidnik Usurbilen jaio zen Antton Olariaga.

USURBILGO
AIREPORTUA GAISOTEGIEN-
IZAT ONDO. ELEKTRO-SHOCK EN
ORDEZ ZARATA-SHOCK. ETA
KITTO.

HERRIA TRISTE

Herrian hain maitea zen Anjel Irureta hil zaigu halabeharrez eta ixtripuz. Sekulako hutsunea utzi du Anjelek herrian.

Mutil alaia, argia, lagunarteakoa, euskaltzalea eta langile kezka bete genuen Anjel.

Kabi-ezin ahala jende bildu zen elizan azken agurra egin asmoz.

Har bezate bere etxekoek gure samin-agurrik eta doluminik beroena.

Eta senda bedi azkar, ixtripu horretan min hartu zuen Antton Aranburu.

Andatza

HONDARRABIA

Euskera ikastaldia betharramen (Irun eta Ondarrabiko ikastolan)

Irun eta Ondarrabiko irakasle eta guraso batzuek eraturik, euskera ikastaldi bat izanen da, Irailaren 15etik-30era. Larunbata eta igandetan jai eginaz, hamabi egun dira. Arratsaldeko 6etan asi eta 10etan bukatuaz.

1. Helburua hau da: Euskera landu eta sakondu. Ortografia, Deklinabidea, Aditza eta euskera batuen zenbait bereizgarri ere jorratuko da.

2. Euskera ez dakitenei ze eratarak erakutsi aztertuko da.

3. Taldea eginen da lan, aditza eta deglinabidea lantzeko garaian batez ere.

4. EUSKALAZAINDIAREN IRASKE KARNETA beregana nahi dutenentzat, AZTERKETAK ikastaldoren azken aldera izanen dira.

5. Ekartzea komeni litzatekeen zenbait liburu:

«Mitxelenaren idazlan hautatuak» (Etor).

«Euskara batua zertan den» Larresoro (Jakin).

«Sustrai bila» Larresoro (IRAKUR SAIL).

«Batasuna» (IRAKUR SAIL).

«Aditz batua... baturakoa» (Etor).

«Batasunaren kutxa» (Lur).

«Lehen urratsak» (Lur).

Euskera lantzen» (Apunteak).

Ez dituenak bertan erosteko aukera izanen du.

6. Euskaltzaindiaren karnetaz at, ikastaldiaren matrikula 1.000 pezetan da.

7. Matrikulatzeko egunak hauek dira: Irailaren 11, 12, 13, arratsaldeko zetatik-getara. Botharrango idazkaritzan, Barrio Mendelu, IRUN eta ONDARRABI mugan.

8. Beste zerbaiten berri jakin nahi duenak doitu diezaioke Ana Mari Aristondori. Ondarrabian, 662.944. Goizeko 9-12-etara.

NORK KUKURRUKU!!!

OLLARRAK

OLLOTEGIAN?

...Ez. FAGOR'ek

sukaldian

ORMAZABAL - DAR DUNIXI

ETXEGINTZA TA ETXE-TXUKUNKETARAKOAK
URALITA ORDEZKARIA

TOLOSA

Urrutizkifak:

Etxekoa: 65 19 60

Landolakoa: 65 19 33

URRETUXA

Urrutizkifak:

Landolakoa: 67 17 64

ERAKUSTOKIA: Tolosa'n - Zumalakarregi, 7'gn

EZTAI

30 urteko euskaldun
gizonezko batek
neska euskaldunak
ezagutu nahi ditu

Idatzi: EZTAI
Apartado 897 - Donostian

ERAMAN-EKARRI'rako

AGENCIA

Transportes A L E

EUSKAL IRRATSAIOAK

ERRI GUZTIRAKO

Urrutizkifak: 421869 - 427726

Iparraguirre, 8 - DONOSTIA

DONOSTIAKO TXISTU EXPERIMENTAL TALDEA

TXISTUARENTZAT BIDE BERRIAK URRATZEN

Orain lau urte sortu zen Donostiako Txistu Berri taldea, eta euskal kulturako beste zenbait gauzarekin gertatzen den bezala, ezezaguna da oraindik gutako as-
korentzat.

Hogei lagun adin guzietakoak —baina hori bai, denak gizonezkoak, nahiz ema-
kumeei eragozpenik ez jarri— txistuarentzat bide berriak bilatzeari ekiten dio-
tenak.

Jabier Hernandez Arsuaga, taldeko zuzendariak, bere sorrerari buruz hau esa-
ten digu:

—Musikan eresgileek (konpositorek)'inekitzen dute bidea. Gure hasera ere
horrela izan zen. Ereskintza (konposizioa) ikasten ari nintzelarik obra batzu egin
nituen, «Goizueta» eta «Aldapeko» doinu zaharretan oinarriturik eta «Aizkorri-
goizaldea», neronek asmatua. Doinu hauk jotzeko ordurarte erabiltzen zen baino
txistulari gehiago behar zen. Horregatik sortu nuen talde hau.

Gero ikusi genuen txistuaren bidez taldeak beste bide batzu urra zitzakeela,
eta jendearen harrera onak ere aurrera bultzatu gintune. Honela ba, taldea, le-
hendabizi, nere obra horik jotzeko sortu zen.

—Zer helburu du txistu talde
berri honek?

—Helburu nagusia Euskal He-
rrikoi Orkestra sortzea da; ber-
tan Euskal Herriko musikagai
guziak sartuko lirake: txistua,
alboka, txalaparta, ahotsak... eta
hauk bakarrik ez, baita dantza
ere.

Baina hau dena egiteak lan
haundia du. Beste gauza batzuen
artean ereskin (instrumentu) ba-
koitzaren ahalmenak aztertu,
beste ereskin batzuekin elkartu
eta egokitu... Hau lortzerako ur-
te batzu joango dira, gehiegi ez,
uste dut.

Aurrekoarekin batera gure hel-
buruetako bat txistua sinfoni or-
kestara goratzea da. Ereskin ge-
hienek herriko erroa dute; gero,
hobetuz joan dira eta sinfoni or-
kestara heldu, adibidez, kitarra
eta errusitar balalaikak. Txistua-
ri buruz guk hau bera egin nahi
dugu, gaia baduela uste bait du-
gu.

Horretarako talde honek txis-
tua hobetu eta osatu egin du, bi
txistu sendi sortuz: bata sendi
klasikoa deritzana, betiko txistu
eta silboteaz gainera, ahots mehe
aldera txilibitua eta txistu txikia
dituena eta lodi aldera txistu
haundia eta silbote haundia. Bi-
garren txistu sendiak, unibertsa-
la deitzen dutenak, beste sei txis-
tu mota ditu. Huetako txistu ba-
tzu oraindik jo gabe daude, ez
bait dago idatzita berentzako
doinu egokirik.

Txistu berri hauen asmatzaile
eta egileak, beste batzuen artean,
taldeko zuzendaria bera, Hernan-
dez Arsuaga, eta Martín Rodrí-
guez Miranda, taldekoa hau ere,
izan dira.

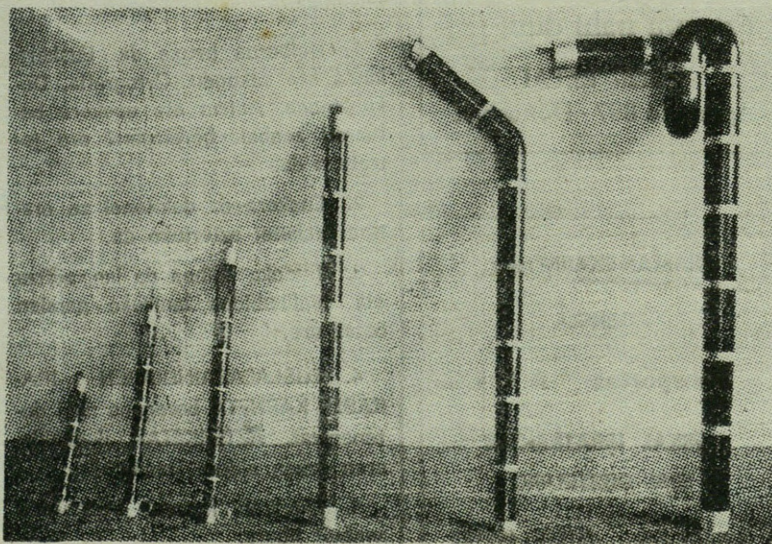
—Orain jotzen duzun musikak
lehengoaz erabat puskatzen ahal
du?

—Ez, guk ez dugu lehengoaz
puskatzen, baizik lehengoari ja-
rraituz aurrera joan. Guk ez bait
dugu txistua museoko gauza bi-
zigabe bat bezala, betiko musika
bakarrik jo dezakeena bezala
ikusten.

Orain pixkat harritu egiten gai-
tu honek eta jende askok pen-
tsatuko du txistua nora eraman
behar dugun eta abar. Baina
kontuan izan behar dugu txis-
tua aldatu egin dela historian
zehar eta une batzutan eboluzio
hori izugarria izan dela. Adibi-
dez, silbotea agertu zenean, txis-
tulariak danbolina galdu zuen,
ordurarte beti berekin izan zue-
na. Aldaketa hau ikaragarria
izango zen garai hartakoentzat.
Gertatzen dena da, lehen men-
detan zehar egiten zena, orain
denbora txikian iritsiko dugula.

—Arazorik izan ahal duzue ba
txistulariek eta jendeak zuen
musika berri hau onartzeko or-
duan?

—Ez, orain arte ez dugu ara-
zorik izan, baina aurreko adibi-
de hori egin nahi duguna jende-
ak errazago uler dezan ipini dut.

Txistu-txikia, txilibitua, txistua, silbotea, txistu-haundia,
eta silbote-haundia.

—Txistua orkestara goratze
horrek ez hote du bere herriko
girotik aterako? Ez ote du txis-
tuak bere izaera galduko?

—Arrixku hori kontuan har-
daiteke, baina ez dago zergatik
horretan erori beharrik.

Musika unibersala askotan fol-
klorearen bidez aberastu da, eta
bestaldera, folklorea musika uni-
bersalaren bidez. Adibide bezala
hor dugu XIX-garren gizaldiko
errusitar musika, Tchaikowsky
eta «bosten taldea» deritzanare-
kin; hoiek musika unibersala
egin zuten, baina aldi berean za-
lantzarik gabe errusitarra den
musika.

Gainera uste dut betiko txis-
tua, dianatan, kalejiratan, dan-
tzatan jotzen dena ez dela gal-
duko. Horrek hor jarraituko da,
baina gainera guk beste dimen-
sio bat eman nahi diogu txistua-
ri.

Hemen zerbait argitu beharre-
an nago. Txistua sinfoni orkes-
tara goratu behar dela esatean,
ez dut esan nahi lan hau musi-
ka unibersaleko doinu klasikoak
joaz egin behar dugunik, orain

urte batzu uste izan zen bezala.
Txistua euskal musika joaz go-
ratu behar dugu.

—Euskal musika aipatu duzu-
nez gero. Nola ager dezake mu-
sika honek herriaren egoera mo-
mentu honetan?

—Alde batetik, herriaren izaer-
a agertzeko euskal musikaren
betiko sustraiak daude. Gai ho-
rretan dakitenek ez dute bat egi-
ten sustrai horik bereizteko or-
duan, baina zalantzarik gabe, hor
daude herriko musikan, berari
izate berezi bat emanez. Alor ho-
netan oso interesgarri iruditzen
zait euskararen doinua, ritmoa
eta abar aztertzea, euskal musi-
kak beregana ditzan.

Hontaz gainera, pentsatzen dut
herri baten musikak bere kez-
kak eta arazoak, bere bizitza
agertu behar duela. Eginkizun
hori musikagilearena da; herria-
rekin bat eginda dagoen neu-
rrian, bere izaera eta biziera
azalduko du.

Orain arte talde berri hau le-
henengo programarekin ibili da.
Bigarrena azaroaren seian ager-
tuko dute lehendabiziko aldiz
Donostian; txistu, trompa, trom-
peta eta ahotsentzako idatzitako
obrak joko dituzte, hoienean
Soroabalen «Gernika» eta «De-
bako martxa», disko batean ja-
sota daudenak baina oraindik
jendearen aurrean jo gabe.

Hirugarren programa txistu
eta organoz izango da. Rodrigo
A. de Santiagoren «Ezkon berri
soinua» hor sartuko da.

Laugarren programarako Eus-
kal Herriko Orkestra, txistua
bertan dela, sortua izango dela
espero du Jabier Hernandez Ar-
suagak.

—Ezagutzen ahal duzue zuen

antzeko lana egiten duen beste
txistu talderik?

—Oraingoz ez, baina jakin du-
gu iruñatar Oberena taldeko
txistulariak «Aldapeko» ikasten
hasi direla. Honek esan nahi du
badela gogorki musika berria jo-
tzeko.

Taldeak dituen beharrak (txis-
tu berriak egitea eta abar) jo-
kaldietan ateratzen duten diruaz
eta «Langile Aurrezki Kutxak»
urtero ematen dien laguntzaz or-
daintzen dituzte.

—Orain arte non agertu zarete
jendearen aurrean?

—Donostiaz gainera Gipuzkoa-
ko beste toki batzutan jo dugu:
Errenterian, Tolosan, Pasaian,
Ondarrabian, Eibarren... Gazte-
izen eta Iruñean ere izan gara.
Bilbaon hitzaldi bat osatzeko jo-
genuen behin, baina besterik ez.

—Zer iritzi eman dute zuetaz
musika dakitenek?

—Orain arte musikako kritiko-
ek oso ondo hartu dute gure la-
na, ohartu direlako etorkizun be-
rri bat zabaltzen diogula txistua-
ri. Hau guretzat oso pozgarria
da.

Musikagileen aldetik berriz Ro-
drigo A. de Santiago, barakaldo-
tarra berez eta Madrideko «Ban-
da Municipal»-eko zuzendaria
dugu laguntzailerik onena. Beste
musikagile batzuen beharra ere
badugu, txistu berrientzako
obrak idatzi ditzaten.

«Edozein herritara, nahiz txi-
kia izan, joateko prest gaude,
gure musikaz interesa agertzen
badute», esaten digu Jabier Her-
nandez Arsuagak. Nik hau baka-
rrik diot: merezi duela txistu
talde honen musika entzuteak.

Elixabete Garmendia